

# ცისკარი.

1864

ო კ ტ ო მ ბ ე რ ი.

## წელიწადი შერვე.

წოდება თსსულებათა:

- I — განცხადება, 1865 წლის იანვრის გამოცემისათვის რედ.გ.
- II — მსკარადი (ლექმანტოვიტან. დრმა. —) დასასრული გრ. წინამძღვარებისა.
- III — 1, ზასუხი კ. ბ. ჯ. (ლექსი) თ. ავ. წერეთელისა.  
2, კედრება. (ლექსი.) მისივე.
- IV — მოქალაქე დაბალ დაღლას, ტერტერებსე (მღუმლებსე) საუბარი. გრ. წინამძღვარებისა.
- V — ქრისტეობრე კალუმბი..—გ. დიდგულისებისა.  
— სხუა და სხუა ანბავი. (იხილეთ მუცრე. გვერდსუჯ)

ტფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

## განცხადება.

---

მოძავალს **1865** წელს, ჩუჭნის ზედა-  
სედველობით გამოცემული «ცისკარი» გადა-  
დგება მეცხრე წელიწადში. ჟურნალისათვის  
ეს წლოვანება მცირე არ არის, მაშასადამე  
ამ წლოვანებაში მეოფი სალიტერატურო  
ჟურნალი უნდა იეოს ისეთს სისრულეში  
მოუვანილი, რომლითაც იქადიან გამოჩე-  
ნილი ჟურნალები, უმეტესად ამისათვის უფ-  
რო, რომ მრთელს საქართველოში თვთქმის  
მიღლიონ ნახევარ მეტ ქართველებში, ერთი  
მსოლოდ ჟურნალი გამოდის. მაგრამ ჩუჭნდა  
საუბედუროთ, რვა წლის «ცისკარი» ძრეულ  
ძორავს სისრულეში მოუვანილს ჟურნალებს.  
ვინ არის ამისი მიზეზი? იქნება ზოგმა  
ერთმა ჩუჭნ მკითხველებთაგანმა წინ დაუ-  
სვდავათ ბჰანოს, გამოცემი არის ამის

მიწესიო. უკაცრავათ! ამისი მიწესი გამო-  
მცემიკი არ განლავთ, თუთან სასოგადოდ  
ქართულები ბძანდებიან. ამ რვა წლის გან-  
მავლობაში ეოველი ღონის-ძიება მოკვი-  
სმარებია, ყურნალის განვრცელებისა და  
განმხეენიერებისათუხ არაფერი არა დაგვი-  
ხოგავს რა, არც მუშაობა, არც ღონის-ძი-  
ება თუ რამ შეგუძლებია და არც სხუა  
და სხუა ზირებთან მეცადინეობა დახმარე-  
ბასედი--თუთქმის ეოველი შინაური კეთილ-  
მდგომარეობაცკი შეგვიწირავს, ეს იცინ  
მსოლოდ რედაქციის დაახლოვებულთ ზირთ.  
მაგრამ ამ რვა წლის განმავლობაში მოუ-  
ციათ გამოჩენილთ ზირთ, რომელთაცა დიდი  
გავლენა აქუსთ სასოგადოებასედი, შემწეობა?  
არა თუ შემწეობა, სოგი ერთი ზატოცე-  
მულნი ქართუელნი გადამტერებიათ კიდუც  
და მოხზობაც სდომნებიათ, გადამტერებიათ  
იმ საგანს, რომელიცა შეადგნს თუთან იმათ  
საკუთრებას, მრთელის ხალხის სარგებლო-

ბას! ამ გვარი საქმე გაკეთდება და წინ წავა ანა გადაკიდებით და გიებით, ანამედ სასოგადოდ მეცადინეობით, საღისის შემწეობით და ანა ერთის და ორის პირით. ამის შემდგომს შეიძლება ვსთქვათ რამ და წუნი დავდვათ «ცისკარს?» შორს დამნასველი ქართველი და შორს საქმის შემტეობიკი დაწმუნდება ამასედ. ამ რვა წლის განმავლობაში ჩუტნ ცისკარს ორას გელის მომწერხედ მეტი ანა ჭეოლია და მკითხველებიკი თუნდა ოთხი ათასი,--ამითი ჟურნალი წარმატებაში შევა? გიების მთქმელნი და წუნის დაძღვნი მრავალნი ჭეოლიან და ჭეუნან, შემწეობის მიძცემნიკი ძრთელ ცოტანი. ამ ორასის გელის-მომწერთ დონის მიებით უმაქმედნია გაბედვით ვიტყვით ჩუტნს ჟურნალს რვა წელიწადს და ექვსასის გელის მომწერიოკი თავი ვერ დაუჭერია ვერც ერთს წელიწადს. ბევრს აღარას ვიტყვით, თუთან საქმე ამტვიცებს

და არც სასოებასა ვკარგავთ, ვნახოთ ის  
მეცხრე წელიწადი რა შემწეობას მოგვცემს.  
ვისაც უევარს მწიგნობრობა და მიზღვეს  
კითხვას, იმედი გვაქვს დაგვეხმარებიან მო-  
მაგალს წელიწადსაცარი, და თუ კიდევ ასე  
გულებრილათ მოგვიდებიან, კელს არ მოა-  
წერენ და თხოვნით აქა იქ წაიკითხამენ,  
მაშინ ეს იქნება მიზეზი სრულებით ჟურნალის  
აღსოცვისა და იმედს ველარ მივცემთ ქართვე-  
ლებს, რომ მათე წელიწადს ისევე ასე ტანჯვით  
გამოდირდეს, როგორც აქამდინ გამოდირდა.  
ჩუჭუნ სათაკილოთ გვექნება მათე წელიწადში,  
ამ დიდს ხნიერებაში. ამდენა რიცხვ ქართველე-  
ბში ესეთივე ჟურნალი გამოდირდეს, როგორიც  
აქამდინ გამოსულა, სხუა არა იყოსწა, უც-  
ხო სალსინათვს შევიქნებით გასაკიცხავათ.  
ბოლოს ამ განცხადებაში უნდა მოვახსენოთ  
თანამძრომლებს მწერლებსაც, რომ გაბედვით  
შეუძლიანთ გამოგზავნონ დასაბეჭდვით ის  
თხზულებაები, სადაცა აღიწერება ჩუჭუნა ნა-

კლულოვანება, უოველი ცუდი ჩუტნი ზნეობის მესახები, ჩუტნი დიდის კმაყოფილებით დაუბეჭდავთ, არავის მოვერიდებით. დრო არის ჩუტნიც გავერვიანეთ სალხში, დრო არის ჩუტნიც დაცა თქონ ესენიც სალხნი უოფილანო. მოლაქებე ბევრს კარგს გვიძნადებს; თუცა უკმაყოფილოთ არის რედაქციაზედ, რომელსაცა ბრალი არა აქვს, თუ რამ დაუბეჭდავი დარჩა, მისეზიც ბევრთ მოესხენებათ. ახლა, ამ განცხადებასთან სიასაც უგზავნით იმ ზირებს, რომელთაც გავლენა აქვსთ იმათ გარეშე მოუფებზედ და იმედი გვაქვს შემწეობას მოგვცემენ კელის მოძვერთ მოპოებით, უკეთუ სურთ ჩუტნი «ცისკარი» არსებობდეს, წარმატებას მიეცემოდეს და მკითხველნიც სიამოვნებდნენ სხუა და სხუა ზნეობით მოთხრობების კითხვით. წელიწადში უოვლის ენის მცოდნესათვის ძვირი და რვა მანეთი არას შეადგენს და ამით ჩუტნს სამძობლოს ღი-

ტერტურასკი დიდს შემწეობას უჩუქნებს.-

რედაქტორი ი. კერესელიძე.

---

---

მასკარადი.

მოქმედება შესაძე.

სტენა ზირკელი.

ბ ა ლ ი.

გამოსვლა ზირკელი.

სახლის პატრონი (ქალი.) ბარონესს მთელი და ან  
ვიცი მოკა თუ არა. გარძმუნებთ, თქვენს მატერათ მე  
მეწინება, რა ან მოვიდეს.

ზირკელი სტუმარი. მე ან მესმის რასა ბძანებთ.

მეორე სტუმარი. თქვენ ბარონესს შტრალს მთელით?  
წავიდა.

მრავალნი. სად წავიდა? რისთვის? დიდი ხანია?

მეორე სტუმარი. სოფელში, დღეს დღით.

ქალი. ვუი, დმერთო!.... რამ წაიყვანა? თაჲის ნებით  
წავიდა?

მეორე სტუმარი. რამ წაიყვანა!—ქეიფმა! მიჯნურობამ...  
რაც გინდა იფიქრე! (დაიშლება ეს ჯქუფა და მეორე  
ჩქუფა გაცეპისა);

მესამე სტუმარი. იცით? კნიაზ ზეკუნდისს სულ კრ-  
თიანათ წაუგია ქალაღღში.



მეოთხე სტუმარი. ანა, — მოუგია, მაგრამ, სჩანს, სწორად გზასზე არ უკვლია და სიღაც შემოუგრავო იმისთვის.

მეხუთე სტუმარი. სწორად ვუკნით?

მეოთხე სტუმარი. ანა, არ უნდომნია.

მესამე სტუმარი. მამ რა ვადავად გამოუყვანია თავისი თავი!....

მეხუთე სტუმარი. ამიერიდან მე იმას აღარ ვიცი.

მეექვსე სტუმარი. არც მე. რა სადავად მოქცეულა!?

მეოთხე სტუმარი. ის აქ მოვა?

მესამე სტუმარი. ანა, ანა მოგონა გაბედოს.

მეოთხე სტუმარი. აი მოდის! (კნიაზი მივა იმითან ახლოს, ისინი უკულოთ, ძლივ თავს უკრუნ; ყველანი ეტყვიან, მეხუთე და მეექვსე სტუმართ გარდა, მეტე ესენი მხოლოდებიან. ნინო დივანზე ჩამოჯდება.)

კნიაზი. (გვერდზე) ახლა მე და ეს ქალი მხოლოდებით ვართ ყველასგან; სხვა შემოხვევას ვეღარ ვიპოვებ. (ნინოს) მე თქვენ რა სიტყვა უნდა მოგახსენოთ და თქვენც უნდა გამოგონოთ.

ნინო. უნდა გავიგონოთ?

კნიაზი. დიახ, უნდა გამოგონოთ თქვენს საკუთარ ბედნიერებისათვის.

ნინო. საკუთრების თქვენნი ჩემგამო გულის ტვივილი.

კნიაზი. დიახ, საკუთრების ამიტომ, რომ თქვენს ხართ მიზეზი ჩემის თავის დაღუპვისა... მაგრამ მეზნალებით მე თქვენ: მე ვხედავ, რომ თქვენ მოგვლავსთ ის ხელი, რომელმანც დაღუპა ჩემი თავი. უბრალო შუის ძიებით მე ჩემს თავს ანა დროს არ დავამდაბლებ, მაგრამ, გა-

მიგონეთ და ფრთხილად იყავით: თქვენნი ქმარი ბოროტის მოქმედი, უსულა, უღმროა, და მე წინათვე გგონებოდა, რომ თქვენ ერთი უბედურება მოგვივით თავს. ახლა მშვედობით საუკუნოთ. ბოროტის მოქმედი ჯერ არ არის გამოცხადებული და მეც ჯერ არ შემოდინან იმისი დასჯა; მაგრამ, მოკა დრო—მე მოუცდი.... მიიღეთ თქვენნი ბრალეულები, ეს ჩემთვის საჭირო აღარ არის.

(არბენინი შორითგან უტყუროდა იმით).

ნინო. გაგიუბუღხარო, კნიაზო!—სირცხვილია არ იქნება, რომ მე ესა თქვენსე გვაგრობდე?

კნიაზი. მშვედობით, საუკუნოთ! უკანასკნელი ჩემი თხოვნა....

ნინო. სად მიბძანდებით? სზანს ძაღიან შორს სადმე; მაგრამ, საწმენოთა ვარ, მოვარეზე არ ახვალთ?

კნიაზი. ანა, მოვარეზე უფრო ახლარს—გაკვასიისაკენ.

(წავა.)

სახლის მატრონი (ქალი.) (ზოგს): ყველანი აქ არიან თითქმის და ვიწროობა იქნება ამ ოთახში. გთხოვთ, უმარჯულებო, გამოხდით ზაღაში. ქალებო, თქვენც იქ მიბძანდით. (წავლენ.)

გამოსვლა მეორე..

არბენინი, (მარტო, თავის თავათ). მე ანა მჯეროდა? მე? ყველამ კი იცის ეს საქმე და ყოველ მხრითგან მესმის გესლიანი სიტყუები, რომელითაც მანიშნებენ მე..... საბრძალო ვარ მე იმათთვის და საცინელი! რა, სად არის ჩემი იმდენი შრომის საყოფი? სად არი ჩემი ის უფლება, ის

ძალა, რომლითაც შე, ხან და ხან, მოკვლავი ხალხი სხა  
ლხს სიტუციით და გულის გასაგმიწავ ანდასუბით?— ორმა  
დედაკაცმა და მღუშა, ორმა დედაკაცმა გამოიქრო! ერთი იმ  
ერთაგანი.... ოჲ, მიუწარს შე ის! მიუწარს და ესე სხა  
ტოკათ გი მომატუეა შე იმან! აზა, სხვას ვერ დაუთმობ  
შე იმან... არც სხვა ვინმე უნდა იყოს ჩუწნი მსაჯული:  
შე აითან მოკანდენ საშინელს სამართალს.... სსიკუდილო  
სხაჯელს გუშავი შე იმან— ხემი გი (დაიდებს გულზე  
სელს) აი აქ დარხეს. ის მოკუდება; იმასთან ცხოვრება  
აღარ შემოიძლანს!.... ცალ ცალკე ვიცხოვროთ? (თითქო  
თავის თავისა შექმანდა) გადაწყვეტილი საქმეა: უნდა  
მოკუდეს!... შე არ გუმუხტლებ ჩემს უწინდელს შტვიტე  
სუბას. ჭაღბათ ისეთია იმის ბედის წყნა, რომ ახალგაზდა  
უწაწვილქადა უნდა გაფუტდეს! ჩემისთანა ბოროტის მო-  
ქმედს იმის სიუწარული ჩქონდეს და იმასგი სხვა უუწა-  
რდეს!.... ეს ცხადია!.... როგორღა შეიძლება იმის სიტო-  
ცხადე ამან იქით!.... ღმერთო უხილავო, შაგრამ უოკლად  
შხილველო! მიიღე იგი, მიიღე, შენ გაბარებ იმან; შენ  
მიუტევე და შენ დალოცე იგი!.... შაგრამ შე.... შე ვერ  
მიუტევე იმან!....

(ისმის ხმა მუწივისა, აზბენინი დადის ოთახში. ერთი  
ბაშათ ეშდება).

ამ ათის წლის წინათ გარყვნილობის გზაზე ვიარე  
ბოდი: ერთხელ, ერთ დამეს, სულ წავაგე, რაც შექნდა,—  
მაშინ შე ჯერ კიდევ თუელი მიუკარდა, სიტოცხლის ფასი  
გი არ ვიცნოდი; აღარაფრის იღაჯი აღარა შექნდა, წაუკლი;  
და კოვიდე საწამლავი მოკვდი, დაესჯე კიდევ სთამაშოთ:

გულში სისხლი შიღუღდა; ერთ სულში შექიჩა ლამინა-  
დით სავსე სტაქანი, მეორეში—ოთხიანი ფაკის ქაღალდი,  
ჯიბეშია ცუკანასკნელი მანათი და სწამლაკი ჰაეროვანი,  
მეღო,—დიდი საქმე იყო, რასაკურთხეა, ისე თავის გზა  
მომეტება; მაგრამ იღბაღმა იმუშავა და ერთ საათზე  
წაგებულ სულ უკან დავიბრუნე! მას აქეთ იმ ჰაეროვან  
როგორც საიდუმლო, საკურთხეველ რასმე, ვუფრთხილდებოდი  
და ვინახავდი შავი დღისათვის—და აი შავი დღეც მოდის  
ან არის. (გავა სიხარით).

### კამოსგულა მესამე.

სახლის ჰატრონი (ქალი), ნინო, რამდენიმე სხვა  
ქალი და კაცი. (უკანასკნელ ტრიქონების დროს შე-  
მოდიან:)

სახლის ჰატრონი (ქალი). ცუდი ან იქნება, რომ ზა-  
ტარს დაისვენოთ.

(ერთი ქალი, მეორე). აქ ასე ცხელა, რომ სულ დაკ-  
დნები.

შეტკოვი. ნასტასია ჰაელოვანა იმღერებს რასმე ჩუქნ-  
თს.

ნინო. სახლი სიმღერები ან ვიცი, დამიჯერეთ, და  
ძველები მე თითონაც მომწეინებია.

ქალი. ვუი, მართლა, იმღერე, ნინო, გეთავუვა, იმღერე.

სახლის ჰატრონი (ქალი). შენ ასე ხორობანი ხარ,  
რომ, იმედი მაქვს, უბრალოთ ან გვანთხუნილებ ჩუქნ  
მთელ ერთ საათს.

ნინო. (ჯდება ფორთუხიანის დასაკვრელათ.) შავრამ  
კარგათ უურო უკდეთ ჩემს სიტუქსს,—ამ სასჯელით მს-  
ინტ იქნება წოგორმე მოგაქტიოთ. (მღერას).

«შენთა თვალთ ზედან ოდეს განგრობას  
«სევდა და ცრემლი უნებურათა,  
«გზედავ, ანტ ვწუხავრ, ანტ მენანება,  
«რომ სხუანთან სცხოვრებ უბედურათა.

«უხინრათ ჭია უხინრათ ჭხრავს  
«უტკველს სიტოცხელს შენსას ბედურელსა,  
«ოჲ, რა მინანის, რომე არა ჭკავს  
«მის სიუქარული ჩემ სიუქარულსა!

«და თუ, შემთხვევით, ბედნიერება  
«გაიუღებოს შენთა თვალთ შორის,  
«მასშინ შეძლევს გესლითი ვნება  
«და ჩემს ტანჯუქსა არა ჭკავს ჭსწორი.

(ამ უგანსკნელი ტაუზის გათავების დროს შემოვა არა  
ბენინი და დაუუდება ფორტუხიანსე. ნინო, რა დანინახა  
ვს იმას, დანუმდება).

გამოსვლა მეოთხე.

უწინდელნი და არბენინი.

არბენინი. რას დანუმდით? იმღერეთ კიდევ.

ნინო. ბოლო სრულდით დამვიწყებია.

არბენინი. მე მოგატონებთ, თუ გნებავსთ.

ნინო, (გულ ამღვრევით.) არა, რათა? (გვერდზე სისხ-  
ლის ჰატრონს ქაღს): შეუძლოთ განღავართ, გული მი-

ღონდებს. (ღიკება.)

ერთი სტუმარი მეორეს: უოკელ მოდნის სიმღერაში მუდამ აწის ხელზე ისეთი სიტყვები, რომელთაც ღედაკაცი ვერ გაბუდავს სოქოს.

მეორე სტუმარი. მაგის გარდა, ჩქტნი ბუნებითი ენა მეტად სწორე მთქმელია, და ჯერაც არ დაჩვეულა ღედაკატის ნებსზე ღაზანაკს.

მესამე სტუმარი. მანთალსა ბასნებთ; როგორც კელური კაცი; მხოლოდ თავისუფლების მოყვარე, ჩქტნი ამპარტავანი ენა ისე უღრეკელია; მაგრამ, იმის მაგიერათ, როგორ ვიდრეებით ჩქტნ ჩქტნთაკა...?

(მოაწმეკენ მარტოენას. სტუმრები თითო თითოდ გაულენ ხალის მეორე მხრიდან სსქა ოასში. ბოლოს დაჩებთან იქ მარტო ოანი: აბენინი და ნინო. ერთი უტნობი ვინმე მანანს შოტს თატრის შიგნითგან.)

ნინო. (სახლის ჰატრის ქაღს): იქ ცხელა; მივჯდები სადმე, ჰატრატ მოვისვენო. (ემარს): ჰატრატ მარტოენას მამიტა, ჩემო ანკელაზო.

(აბენინი წამოხტება და წავა მარტოენის მოსატანათ, მოაყრის მოსაწამლავ ჰანაშოკს და მოიტანს.)

აბენინი, (გვერდზე) სიკუდილო! შემეწიე.

ნინო. (აბენინს). გული როგორღატა მაქჩეს, თითქო სეკდა მაწეკს, უთუოთ უბედურება რამ მომელის მე.

აბენინი. (გვერდზე): მე, ხან და ხან, მწამს გულის წინასწარ გრძნობა. (ნინოს): აჭა, აი სეკდის წამალი.

ნინო. ღიას, გამაგრელებს მე ეს. (სჭამს).

აბენინი. ღიას, როგორ არ გაგაგრელებს!

ნინო. დღეს მე აქ მოწვენილი ვარ.

არბენინი. მას როგორ გნებავს? თუ გნებავს რომ არ მოიწვირო ხალხში, უნდა შეახვიო თავი სულელობის და მსაკვარობის ტყეწას. აი ამაზე ტრიალებს მთელი ქვეყანა!

ნინო. მართლაც ამბობ! საშინელია!...

არბენინი. დიახ, საშინელია!...

ნინო. ერთი უბიწო სული არ არის...

არბენინი. მე ასე შეგონა ვიპოვე ერთი, ისიც უბრალოა!

ნინო. რას ამბობ შენ?

არბენინი. მე ვოქვი, რომ ქვეყანასე ერთი შენ გიპოვე ისეთი.

ნინო. ფერ გადაკრული ხარ როგორღაც.

არბენინი. ბევრი ვიტანციე.

ნინო. გონებას მოდი, ჩემო საუკანოლო, შენ აღაგითგანაც არ დამრუჯხარ.

არბენინი. მას სხანს იმისაგან არი, რომ ცოტა მიიტანცანია...

ნინო. (უკან აძევს ცაწიელს ზატარა ლამბაქს) დიიჰი, სტოლზე დადგი.

არბენინი, (კამოართმევს.) სულ შეჭამე? სულ? ერთი ნამტვრაც ჩემთვის არ შეინახე? სასტიკათ შექცევი!

(ფიქრობს) შეუდექ მე საშინელ საქმეს, გადავდგი ღაჯი; უკან დაბრუნება აღარ შეიძლება.

საჭა არაკინგი არ დაიდუბოს ამის გულისთვის. (გააგაღებს ხელითგან ლამბაქს, ღამბაქი გატყდება.)

ნინო. რა უხეხსული ხარ!

ანბენინი. არაფერია; მე შეუძლათა ვარ და წაიკიდო ჩქარა შინ.

ნინო. წავიდეთ. მაგრამ ერთი შიათხარ, ჩემო საყუარელო: რათა ხარ შენ დღეს მოღრუბლული? არა ხარ ფილი?

ანბენინი. რაგორ არა, მე დღეს შენგან გამყოფილი ვარ. (მიდინ.)

უცნობი, (მარტო). კინაღამ არ შვეიბრაფე! და ასეთ მდგომარეობაში ვიყავ მე ერთს წამს, რომ ის იყო შინდოდა ზედ მივარდნილიყავ! (დაიქანკანა.) არა, დეე აღსრულდეს რაც განგებხს დაუღვია, და შერე ჩემი რიგი მოვს. (წავა).

სტენა მეორე.

გამოსვლა პირველი.

საწოლი ანბენინისა.

(შემოვა ნინო, შერე გოგო).

გოგო. ქალბატონო, თქვენ რაგორღაც ფერ გადაკრული ბძანდებით.

ნინო. (უფრებოთგან საუფრეებს იღებს.) შეუძლათა ვარ.

გოგო. დაღაფულხართ.

ნინო. (გვერდზე): ჩემი ქმარი რაგორღაც ძაშინებს მე, არ ვიციკი რათა. სულ ჩემათ არის და რაგორღაც საკურტელი შიერა აქეს. (გოგოს): რაგორღაც აგათა



ვარ, ვაბამ თუ მამიჭირა ძაღვიან. მითხარ: მიხდებოდა მე დღეს ტანისამოსი? კარგათ ვიყავ მოართული? (მივა სარკეში და შეიხედავს); მართალს ამბობ: შეკვანსაგით გავუკითხე უფავან, მაგრამ ვინ არ არის ესღა უკითხელი? მხოლოდ ერთი ბუბუჭი გნიაუნა, — ისიც, იმიტომ რომ სულ ფერს ისომს! შეარტყინა დმეჭთმა!

(მოინსნის ბუკლებს და შეისნის დალალებს). დააგდე სადმე და მამე შადი. (ხამოჯდება კრესლარზე.) რა კარგია ახალი ვაღსი! რაღაც სიამოვნებაში ვიყავ და ნამეტნავმა სიამოვნებამ ვაკვიტატა მეც და ჩემი გონებაც, გულისც რომოტრღაც შემექმნა: არცთუ მწუნარება იყო, არც თუ სინარული. საშა! მამე წიგნი. რა, რა მომარწინა თავი იმ გნიაზმა! შესახარადივი არი ის უგუნური ყმარწელი. რაები მითხრა? ბოროტის მოქმედიო, დასჯაო, კაკვასია.... უბუ- დურებაო.... რომტავდა რადა!....

გოგო. მიბძანებთ ავადაგო? (უხუწუნებს ტანისამოსს.)

ნინო. იყავს (დაფიქრდება ძაღვიან).

(არბენინი გამოჩნდება კარებში).

გოგო. მიბძანებთ წავიდე?

არბენინი. (გოგოს ჩუმათ): წადი! (გოგო არ მიდის).

წადი შეთქი! (გოგო წავა, კარებს მოჭკეტავს.)

გამოსვლა მეორე.

არბენინი და ნინო.

არბენინი. გოგო ხო შენთვის საჭირო აღარ არის?

ნინო. შენ აქა ხარ?

არბენინი. აქა ვარ.

ნინო. მე ვკითხვარ, მგონია, თავი ცენტსლივით ცხელი მსჭქს. ახლო მოდი, ხელი მამე, — ატყობ, რა გოგონა ცხელია სულ ერთიანათ? რათა ეჭამე მე იქ მარცხენა? მგონია მამინ შემტვიდა მე იქ; ანა?

არბენინი. (არეული): მარცხენა? ჭო, დიან.

ნინო. ერთი სიტყვა მჭონდა შენთან სათქმელი, ჩემო საყუარელი: ამ ცოტახანში შენ რა გოგონად გამოიცვალა? კვლავ გხედავ მე შენს უწინდელ ალერსს, ჩემთან ხარ, თითო, რაღაც სიტყვას იტყვი ხელში, გულ გრია ღათა ხარ ჩემთან, — სულგი მასკარადის ბნელია! თუ, რა შეჯავრება და რა მძულს მასკარადი მე ახლა! დამაფიცონია, რამ ადარას დროს ან წავიდე მე იქ!...

არბენინი. (გვერდზე.) რაღა საჭიროა შენთვის იქ სადა რული? უიმისოთაც შეიძლება ახლა!

ნინო. აი რას ნიშნავს, ერთხელ რამ ადამიანი ფრთხილია ან მოიქცევა!

არბენინი. ჭო! დიან!

ნინო. იმისგან არის სულ ვეკვას უბედურება!

არბენინი. ადრევე უნდა გეფიქრა ვეკვასფერი.

ნინო. თუ ადრე შეცოდებოდა შენი ზნე, გარე წმუნებ, მე ეხლა შენი ცოლი ან ვიქნებოდი! შენა გტანს ვაჟ და მე თითონ ვიტანჯები — იქ, რა მშუტნიერი და საამუროა ამისთანა მდგომარეობაში ყოფნა!

არბენინი. ერთიც ეს: რა საჭიროა შენთვის ჩემი სიყუარული?

ნინო. სად არის სიყუარული? რათა მინდა ამისთანა სიტყვებზე?

არბენინი. (მოუხვდება გვერდით.) მართალი ხარ შენ!  
რას არი ჩუქნი სიტყვებს? ერთი უბრალო რამ არი: სხ-  
ნამ გული სისხლით გიღულს, ვეკლავები ქუჩისკენ სხ-  
სიხარულად და სანუგეშად. რაკი გაიხარა გულის მხურ-  
ვალების და ნაკარდობის დრომ და უამისა—გარეშემო-  
ცოტ-ცოტა ბნელდება! რას არი სიტყვებს? უმაწვლების  
გამოსატყუარი ძველი გამოცანას, რომლისაგ თავი—დაბა-  
დება, შუა აღადგი—სამინელი მოუწვევტელი წარუხარა და  
საიდუმლო წყალებს ტანჯუას, ბოლო—სიკუდილია:  
ხოლო სულერთიანათ—მოტყუება!

ნინო. (ანიშნებს გულს.) აქ რადღ წავ მაქუჩ.

არბენინი. გადაივლის; არაფერია!

სუშით იუკ და უური მიგდე. მე ვთქვ რომ სიტყვებს  
ქრთასია მხოლოთ იმ დროდინ, სხნამ მშუქნიერია,  
მაგრამ ბერ ხსნ არი მშუქნიერია?... სიტყვებს იეს  
როგორც ბაღი: ტრიალებ—მხარულათ ხარ, გარეშემო-  
სულ ნათელა, მოწმენდილია.... რაკი დაბრუნდი, მოხვედი  
შინ, გახადე დატუქსული ტანისამოსი,—მაშინ ვეკლავ-  
ფერი გავიწუდება; მხოლოთ დაიდადე. სჯობს, რომ ახალ-  
განდობაშივე გამოყსადმოს კანდი თავის სიტყვებს,  
სხნამ გული არ შესხვევთ ამ ქუჩის ამაღებს; სჯობს  
რომ. უტებს, ერთ წამსე გადაფრინდეს მერე ქუჩისკენ,  
სხნამ თავკადსავადს გონებს არ დაუმძიმება, სხნამ ადვი-  
ლია სიკუდილის დახვედრა; მაგრამ ეს არი, რომ ამისთანა  
ბედს დურთი ვეკლავს არ აძლევს!

ნინო. ოჲ, არა, მე მინდა ვიტყვებ!

არბენინი. რათ გინდა?

ნინო. ევგენი! ვიტანჯები, ავათ ვარ!

ანბენინი. მეტე იტი შენ რამდენი სხვა და სხვა. გეაჩი  
ტანჯუა, რომელიც შენს ტანჯვასეღ უფრო ძლიერი და  
სამინელია?

ნინო. გავსაყენე დოკტორისთვის.

ანბენინი. სიტყვებზე — საუკუნოა, სიკეთელი მხოლოდ  
ერთი წამია.

ნინო. მაგრამ მე — მე მინდა ვიტყვებო!

ანბენინი. და რამდენი ნუგეში მიეღისთ იქ მოწამეთა!

ნინო. (შეკრთებით.) მაგრამ გვედებო: გავსაყენე  
ჩქარა დოკტორისთვის!

ანბენინი. (წამოხტება და გუგუნილათ იტყვის): ან  
გავსაყენი.

ნინო. (მტრე დუმილები უყარ). მე ვიტე შენ მე მე-  
ხუმრები, მაგრამ ესეთი ხუმრობა უღმერთობას: იქნება  
მოკვდე, გავსაყენე ჩქარა.

ანბენინი. რა არის განა უდოკტორით ან შეიძლება  
მოკვდე?

ნინო. რა ბოროტი უღმერთობა ევგენი! მე შენი ცო-  
ლი ვარ...

ანბენინი. დიახ! ვიტე, ვიტე!

ნინო. რა, შემიბნაღე: ევგენი! გუგუნი ტყვით ამგოსო:  
ვედებო!...

ანბენინი. (დახედავს სხათს.) ასე მაღე? ანა, ჯერ ნა-  
ხევანი სხათიც არის.

ნინო. რა, ან გიყვარვარ მე შენ!

ანბენინი. ან ვიტე რათ უნდა მიყვარდე მე შენ? —

იმისთვის, რომ მოთელი ჯოჯოხეთი შენ მე გულში ჩამიგდე? ოჲ, არა! მე მიხარინ, მიხარინ შენი ტანჯუნი! ოჲ, ღმერთო! შენ კიდევ ბედავ ჩემის სიუწარულის თხოვნას, შენ? არ მიუყარდი განა სკამარისად? შითხარ. იცოდა იმ ჩემი სიუწარულის ფასი? აბა რასა გოსოვდი იმ სიუწარულისკამო? ნარნარ ღიმილს, ალერსიან თვალით დახვედრას. მე რა ვნახე ამის ნაცვლად? — მხაკვარება და ოტგულობა! ოტგორ შეიძლება? მეტე გამეილა? მე? ერთი სულელი კატის კოტნათ!... მე, ოტმელიც სულსაც არ დავიშურებდი შენთვის, რომ გეოსოვს! მე მიოტგულა? მე? და ესე მალე?!....

ნინო. ოჲ, ჩემი დანაშაული ოტმემე თითონ გიციოდე, მამინ... არბენინი. ჩუშათ, თოტემ ცაკეცილები! ოტდის მოკრჩები მე ამოღენა ტანჯუნს!?

ნინო. ჩემი ბრასლეტი ვინახს უბოვნია და მეტე ვიდაც ვაგზავს მოუტეუებისარ შენ.

არბენინი. კარგი, მე მოკეტევიდი! ვმარა, მე შეკვდი.... წარმოვიდგინე ოტმე შემიძლიან ბედნიერი ვიყო.... მინდოდა ახლათ დამეწყო სიუწარული და ახლათ მეტწმუნა.... მაგრამ განკების დრო მოვიდა და განქრას ვეკლავიერი, ოტგორც ვათ მეოფის ოტტვა. იმედს ოტ მივეოლეივავ, ვინ იცის, იქნება აღმდენიეო ვიდეც შეტეიერი იმედი და გულშიანც განმლოქიბიეო ვეკლავიერი, რაც უწინ იქ ხარობდა, — მას გრამ შენ არ ინდამე, შენ.... იტირე! იტირე! — მაგრამ რა არი ნინო, რა არი დედაკატის ცრემელი? — წყალა! მეც მიტირნია, მეც ვაყვაცს, ჟავრისაცან, სიუწარულისაცან, ტანჯუნისაცან და სიოტხვილისაცან! მიტირნია მე, დიან!

მეტი იცა, რას ნიშნავს, როდესაც ვაჟივანი ტირის? ოჰ, ნუ მიხვალ მაშინ იმასთან ახლო: ხელში სიკუდილი უღაცას და გულში ჯოჯოხეთიას!

ნინო. (აიღებს მადლას ხელებს, დაინოქებს და ცრემსლებით იტუვის): დამხადებულა ზეციერო! შენ შემობრალე და შენ დამისხენ მე! ამას არ ესმის, მაგრამ შენ გესმის ვველაფერი; შენ ვველაფერი იცი და შენ, უოკლად ძლიერო, შენ გამამართლებ მე!

არბენინი. დადექ! მის წინაშე ნუ სტეუი მაინც!

ნინო. არა, მე არა ვტეუი, — მე არ დავარდნივ იმის სიწმიდის ტუეიდის ღოცვისა. მე ვასარებ იმას ჩემს წამებულ სულს: ის შენი მსაჯულაა, ჩემი ძოვარველი იქნება.

არბენინი (დადის საწოლში, გულხეუ დაკრეფილი). ახლაკი დროა ღოცვისა, ნინო: რამდენისაშე წამს უკან შენ უნდა მოტკუდე, ხალისისათვის სიადრულათ დარჩება შენი აღსრულება, ჩუქნი მოსამართლეს დემთი იქნება.

ნინო. როგორ? უნდა მოკუდე? ქლა? ემსააში? — არა, შეუძლებელია!

არბენინი. (სიცილით). მე აღრევე კიცილი რომ ეს თქუნი შეგაწუხებდათ.

ნინო. ვუძები! კუძები! მართალს ამბობს ეს!... გულში ცუცხლი შინთია! მთელი ჯოჯოხეთის ცუცხლი.....

არბენინი. დიას, მე მოგწამლე შენ ბალში.

ნინო. არ დავიჯერებ, შეუძლებელია — არა! შენ მე — (მივარდება არბენინს) დამცინი, მესუმრები.... შენ არ მოტკლავ ადამიანს.... არა, შენ გულში ერთი ნამცუცა შეუბრალება გიდევი იბოება. ესე გულგრილათ არ მამკლავ

შენ მე ამისთანა ხსაღვასდას. ზიზს ნუ მარბდებ, კვბენი, ნუღარ აგრძელებ ხემს ტანჯუას, დაშისენ მე, ცაშიქრე შიში.... ერთი შემამხედე....

(უტქერის ზიზში არბენის; ერთბაშთ უკუდგება). ოჸ, სიუღილი გამოიტქიკება შენი თუალებითგან!

(დუეტმა სკამსუ, ზიზსუ ხელებს შიიფარებს).

(არბენინი მივა აგატებს).

არბენინი. დას, შენ მოჰგუდები,—მე დუენხები აქ მარტო.....მარტო..... გაიულის წელიწადები.... მოგუდები—მიანტ ვიდუე მარტო ვიქნები.... საშინელია! მაგრამ შენ ნუ გეშინიან: მშენნიერი სოფელი წარმოგიდგება და ანკელახები აგიყვანენ ზედას, თავანთ სატხოკრებელში. (ტირის) დას, შენ მე მიუჭანხარ, მიუჭანხარ.... მე დას ვიწყებხს ძივე ვეელაფერი, რატ მოხდა, ჟანგის ამოყვანს სამძღვარი აქტს. და აი ის სამძღვარიც.—შემომხედ: შენი მუჭელი აქ არის, თავ დუტირის უმწილივით...

(დასუბდება. ღრნივე მტირე ხანს ხუშით არიან, მუტე ნიხა წამოხტება და გაიქტება).

ნიხა. (გაქტუაში.) აქეთ! აქეთ!...მიშეუეთ!... ვუდები.. მომწამდეს! მომწამდეს!—არ ესმისთ.... ვიტი: შენ განგებ... არაფინ.... რე მოდიან... მაგრამ განსოედეს: ზედაში სამსჯანგროა. მუტ დამიწყეელისარ ხემო მუჭელია!

(სანამ ვაჭბოთანი მივა, დუკარტება გონება და დუეტმა)

არბენინი. (მწარე სიტილით): წუედა! რე სარტებდობას წუეელისხანს! ატიისაჯანს ვარ მე დუწყელიდი! (მივა ახლო ნინოსთან): სობრლო არსება! მიმივა ამისთჯს ეს სსუელი....

(გულზე დაკრეფილი დგას).

ყვითელი ფერი აძეკს; (შეკრთება) მაგრამ სახე მშვიდი აქვს; ანა ეტეობანა სინანულისა, ანც სვნიდისისცან შეწუხებისა... იქნება?

ნინო. (უქლურავდ). მშჯდობით, ეკტენი! მე ვკვდები, მაგრამ უბრალო ვარ... შენ ბოროტის მოქმედი ხარ...

აბბენინი. ანა, ანა, ნუ ამბობ მაგას; ვერც ტყუილი და ვერც მანქანება შენ ვერას გიშეუღის... შენ მხელათ ეს უნდა სთქუა, რომ შენ მე მომაცუეე.. ჩემ საყუბარულთან თითონ ვაჯვარეთსაც არ შეუძლიან ესრეთი ხუმრობა! ღირსი ხარ შენ ვაკანის ამოცონისა... მაგრამ ეს ვერას გიშეუღის: შენ მოტყუებები... და ხაჯისნათუც ყველაფერი საიდუმლოთ დარჩება, — ნუ სწუხარ, მოსკუნუბით იყავ!...

ნინო. ახლა სულ ერთია ჩემთაჯს... მაგრამ, უბრალო ვარ, ღუთის წინაშე. (მოკრეფება.)

აბბენინი. (მივა ახლავს და ერთ ბაშთა უკუდგება.)

ტყუილია! (გრესლოსე დევრება.)

დასასრული მესანე მოქმედებისა.



მოქმედება მეოთხე.

სცენა ჰიროკელი.

გამოსვლა ჰიროკელი.

აზბენინი (სტოლთან დივანზედ წის) დაკუსტდი ჩემი თავის ბრძოლაში სატანჯველ შრომათაგან... ბოლოს გულმა ჩემმა ჰგონო, როგორღაც მძიმე მომატეუებული განსკენება.... მაგრამ, ამ ცივ ძილში, ხან და ხან კიდევ გული, თავის უნებურათ, სწუსს ხელზე რაღაცედ და ღონობს. თითქო რაღასაც მოელისო. არ დაბოლოვდა? იქნება კიდევ სხუა ახალი ტანჯუა უნდა ვნახო მე ამ ქუჩიანას?—არა, ტყუილია!.... გაივლის დრო და ყამი, დამავიწყდება და დროება გადამივდებს გულითგან, აღარ მამავინდება; ერთხელ ხო უნდა დაუბრუნდეს ისევ ამ გულს მოსკენებს... (დაფიქრდება; ერთ ბაშათ თავს მადლს აადებს): განა მე შევტდი?... არა, არ მეშვება მოგონება! როგორ ცხადდ ვხედავ მე იმის ხეწნას, იმის ტანჯუას, იმის წუხილს..... რა, გამეცა, გამეცა განდვიტებული გველა!... (დაიხრის თავს, ხელეპსე დაყუდებს.)

## გამოსულა მეორე.

კანაზინი. (წინათ.) აქ არის არბენინი, შწუნაძე და  
ლხინაძე. ვნახეთ ერთი, როგორ ითამაშებს კაშკაშას.  
(არბენინს): შენკენ გამოვეშურე, ჩემო საყუარელო მეგობარო,  
შენი უბედურება რა შევიტყუე. რას უშეელო, ღმერთის  
ნებაა. ვეკლას მოსდის უბედურება. (მტრე ხანს დუმილებს)  
ქვ, გამარჯობა, ძმაო! აიხადე პირითგან კბ  
ფარდა! აგრე მიმიეთაც ნუ დაგიღია ძირს თვალები.  
კერე თავის ჩუქნება კარგია შესწოდებ სულში, სა-  
ზოგადოებაში,—მე და შენ ხო აკტივობები ვართ? ერთი  
მიტხარ, ძმაო.... მაგრამ, რას გაფიქვებულხარ? თითქო  
მთელი დამე ქალაქი გითამაშნია და სულ წაგიგია. აჰ,  
ძველო ზღუტო!..... მეკრე შევიძლებო ჩუქნ ღაზარაკს....  
აი შენი ნათესავები: უთუოთ მიტრელებულთან გამოსასა-  
ღებლათ მოდიან. მშვიდობით სვალამდინ. (წავა.)

## გამოსულა მესამე.

არბენინისა და ნინოს ნათესავები შემოდინ.

(ერთი დედაკაცი თავის დისწულს.) ჩინს, რომ ღმერთი  
საკან შეჩუქნებულა ის; ქმარი იყო, ცუდი შვილი  
იყო-ცუდი....

მომავლენე რომ მალაზიაში შევიდე შაკების სასყიდლათ,  
თუმცა მე კხლავ შემოსავალი არა მქვსრა, შაკრამ ნათესავის  
თვს არას დავზოგავ.

დისწული. დედიდა, მიზეზი რა იყო, რომ მამიდა მოა-

ქუდა?

დედაკაცი. შიშუში ის იყო, ქაღბატონო, რომ თქვენნი შოდნის ხაღბი სულელია; მოიტადუო თუ რა დაგემარათოს! (მიდიან).

### გამოსვლა მეოთხე.

(მიტრუალებულის ოთახითგან გამოდიან დოკტორი და ერთი მოხუცებული კაცი.)

მოხუცებული. დესწარით იმის სიკუდილში?

დოკტორი. კერ უზოვნია... მე სულ ვეუბნებოდი, რომ მოზოყინა და ხაღები აგიტეხენ რასმე შეთქი

მოხუცებული. კუბოზე გადასაფარებელი ძვრფასისაა, გაშინჯეთ თქვენ ფარჩა? ჩემი შმის კუბოსაც, შარშან საფხულს სწორეთ იმისთანა ეფარა. (წაქეუნ.)

### გამოსვლა მესუთე.

დოკტორი. (მივა არბენინთან ახლოს და ხელს დაუჭერს.) ზატარა უნდა მოისვენოთ თქვენ.

არბენინი. (შეკრთომით.) ჭა! (გკერდზე) გული შემივიწროვდა!

დოკტორი. წუსელ თქვენ ძალიან გიწუხნიათ, — და-იძინეთ.

არბენინი. ვეცდები.

დოკტორი. ხო ველარაფერს უშეუდით ახლა; თქვენ თაჲს გაუფრთხილდით.

აბბენინი. ეჭვ: მე არა მიშავსრა! ისეთი რა ტანჯუბა უნდა იყოს ქუჭუნანაზე, რომ მისხუჭრზლად არ შეეწიროს ჩემ გულს თავისი თავი? მაგრამ მე მანტ გიდეე ცოცხალი ვარ... მე მსუღდა ბედნიერება და დიქრთმაც გარდა მომიგზავნა ანტელონის სახით. ჩემმა ცოდვილმა სულმა შეიგინა ღუთაება, რომელიც იყო მას შინა, და ის მშუჭანიერი არსება გაცივდა, მიიტვალა ერთხელ, დავივიწყე მე ჩემი თავი, ჩემი ჰატევი, და დავისსენ განსატყდელისკან ერთი უცნობი კაცი; იმანკი, ერთ საათს უგან, დაცნიებით, ხუმბრებით, ხმა ამოუღებლივ, წამართო მე ყველაფერი სულ ერთიანათ. (წავა).

დოკტორი. (მარტო.) ეს ავით არის სწორეთ, და სა-ცწმუნეთა ვარ, რომ წუხელის ამის თავში უმცრავეს მწუხარების ფიქრებს უტრიალნის; მაგრამ, გონება თუ დაკარგა, სიტოცხლეს არ გაუშვებ დაკარგოს. (მიდის, კარბთან დაუხუდება ორი კაცი).

## გამოსვლა მეექვსე.

(შემოდინ) უცნობი და კნისაი.

უცნობი. უკაცრავთ კითხვაზე—შეიძლება კნისათ აბბენინი?

დოკტორი. მეწმუნეთ, სწორეთ ვერ მოგახსენებთ: ცოლი იოუგუდა იმას წუხელის.

უცნობი. მეწინა ძალის.

დოკტორი. თითონაც მწუხარება.

უცნობი. მე ისიც მებრალება; მაგრამ, ხო შინ არი?

დოკტორი. აზბენინი? შინ ანი, დიას.

უცნობი. მე იმასთან ერთი შიმიე საქმე მაქვს.

დოკტორი. თქვენს იმის შეგობრები უნდა ბძანდებოდა  
დეთ, რასაკურგეელია, უმაწვლებო?

უცნობი. ჯერკი ანა, და აი იმისთვსაც გიანხელით,  
რამ გაუშეგობრდეთ ცოტცოტა.

დოკტორი. ძალიან ავთ ანის.

გნიაზი. (შეშინებული). აღარა აქვს ცნობა წევს?

დოკტორი. რეგორ ანა, იარება, ლაპარაკობს,—ჯერ  
იმედია....

გნიაზი. (გახარებული) მადლობა დმერთს!

(დოკტორი წავა).

### გამოსულა მეძვდე.

გნიაზი. აჰ, ძლივს!

უცნობი. წამოწითლებულხართ ტეტხლივით. თქვენს  
სიტუქანსედ მტკიცეთა ხართ?

გნიაზი. თქვენსც მზინდებით რამ თქვენნი ეკვი მან-  
თაღია?

უცნობი. გამიგონეთ: ჩვენს ორთავ ერთი განზრახვა  
გუქაქვს. ორთავ გეძულს ის კაცი; მაგრამ ან იცნობთ  
თქვენს იმის გულს: იმისი გული სამარესავით ბნულია  
და ღრმია. თუ ერთხელ ჩაკრდა რამ იმის გულში—საუ-  
გუნოთ დამარხულია იქ. იმის გულს მე რამ ვიცნობ,  
თუნდ ეკვიათ, თუნდ მტკიცეთ ცოდნა, იმისთვს სულ ერ-  
თია. იმან ან იცის ანც მიტყუება, ანც შეპარალება. თუ

აწყენინა ვინმე რამ, ჯაკრის ამოყრა, ჯაკრის ამოყრა, — აი ეს არის მამინ იმისი სურვილი, ეს არის იმისი რჯული. ამის გარდა, ეს უეტარი სიკუდილიც უმიხეზო არ არის. — მე კი ცოლი რომ თქვენ და ის ერთმანერთის მტერნი ხართ, — მეც მოხარული ვარ თქვენის სამსახურისა. თქვენ განვაღო დუელში, — მე არ ნაბიჯზე ვიდგები და სანახავს დაუწევებ მხედრს.

კანაზი. მერე როგორ შეიტყუოთ თქვენ რომ ამ ერთის დღის წინათ იმან მე მანყენინა?

უცნობი. სიხარულით განამობდით მაგას, მაგრამ, რა თავი მოგაწყინათ, მთელი ქალაქი ღაპანაკობს.

კანაზი. საშინელება!

უცნობი. ძალიან გაწყებხთ თქვენ ეგ ფიქრი.

კანაზი. რა, თქვენ არ გიტღიანთ რა არი სირცხვილი!

უცნობი. სირცხვილი? — არა, არ მიტღია; მაგრამ ეს კი ვიცი, რომ თითონ იმის გამოტდა ასწავლის დავიწყებას.

კანაზი. ერთი მითხარით — თქვენ ვინა ხართ?

უცნობი. საჭიროა თქვენთვის ხემა სხელი? მე ვარ თქვენი ამხანაგი, თქვენი ამ საქმეში მონაწილე. მე თითონ თქვენსავეთ თავს გამამიღვია ეს საქმე და გუელ მოდგინეთ შევდგომილვარ, თქვენის მატყვის უკან დაბრუნებას; ამასუ მეტის შეტყობაც თქვენთვის საჭირო არ არის; მაგრამ აცა..... მოდიან, — მძიმე და წყნარი ფეხის სმის იმის — ის არი! სწორეთ ის არი! ერთ წამს წადით, გადით აქეთვან. ჩვენ აქ ერთი საჭირო საქმე გუქვს და თქვენი აქ ელოფნა, აქ დასწრობა, ჩვენთვის საჭირო არ არის. (კანაზი მოშორდება.)

## გამოსვლა მეტყვე.

აბბენინი. (სანთლით).

გაჭედები! გაჭედები! ოჲ, რა სულ უკან დამდეკს მე ეს სიტყუა! შიგ გონებაში მიზის სულ მუდამ და არ მე-შეება!—მთელი ერთი საათი ენა დაბმული უფურცბდი მე იმის გკამს და ამეკსო გული გამოუთქმელ მწუხარებით! სხე იმისი მაუწყებს მე განსვენებას და ემაწვილის უმა-ნკობას; საუკუნო ღიმილი განშლია, რა წაძმოსდგენია თჳაღ წინ საუკუნოება და დაუნახავს თავისი ხედეწი.... განა მე შევცდი? შეუძლებელია! მე შევცდე? ვინ დანამ ტკიცებს იმის უმანკობას? ტყუილია! ტყუილია! სად არის საბუთები?—მე მაქჳს! მე იმას არ დაუჯერე, სხჳა ვიდას დაუჯერებ? დიახ, მე ერთგული ქმარი ვიყავ, მაგრამ გულ გრილი მსაჯული ვარ. ვინ შეიძლებს ჩემს გადაჯერებას?

უცნობი. მე შევიძლებ!

(აბბენინი შეკრთება, უკან და უკან დანიწევს; მეტე მია-ნათებს უცნობის ჰიწხე სანთელს).

აბბენინი. ვინა ბრძანდებით თქჳსწნ?

უცნობი. საკურგელი არ არი, კვტენი, რამ შენ მე კვტ მიტან, — მეტობრები კი ვიყავით მე და შენ.

აბბენინი. ჳო და, ვინა ხართ თქჳსწნ?

უცნობი. მე შენი კეთილი ანგელოზი ვარ. დიახ, მე შენ სულ მუდამ თან დაგდეკდი ჩუმათ, დაფარულათ, სულ სხჳა სახით, სხჳა ტანისმოსით, — სულ ვიცოდი შენი საქმეები და შენი გულის ფიქრებიც ხან და ხან მე-სმოდა; ამ ცოტა ხანშიაც მასკარადში გაგაფრთხილე.

არბენინი. (შეკრთომით). მე წინასწარმეტყველები არ მიუჭიარს და გთხოვთ, გაბრძანდეთ, დაუყოვნებლივ, — სწორედ ამოგასხენებთ მე ამას.

უცნობი. ჭო, კარგი; მაგრამ თქვენნი მუქიანი ხმა და თავგამოდებით ბრძანება მე უკან კერ და მასბრუნებს. — დიახ, ვხედავ, ცხადია ვხედავ მე, რომ შენ მე კერ მიტან. მე იმათგანი არ განსჯიარ, რომელთაც ერთის წამის შიში დიდის ხნის განსწავლისაგან ხელს ადებინებს ხელზე. მე ჩემს განსწავლას მივაღწიე და აქ დავდებ ჩემს თავს, აქ მოგვკრები და ერთ ლაჯსაც უკან არ გადავდგამ.

არბენინი. მე თითონაც ეგრეთა ვარ, მაგრამ ამით მე თავს არ ვიწონებს; (ჯდება) მე შენ ურს გიგდებ.

უცნობი. (ბევრდღზე) ჯერაც ვერა უქნადა ამისთვის ჩემს სიტყვებს. ხო არ მოგტყუებდი? კნახოთ კიდევ რა იქნება (არბენინს): ამ შუდის წლის წინათ შენ მე მიტანობდი, არბენინ. მაშინ მე ვიყავ გამოუცდელი ახალგაზდა, ფიცხი და მდიდარი. შენგი.... შენ გუფში მაშინვე იყო ეგ სიგრილე, ეგ საშინელი ვეელაფერის მოძულება, რომელითაც ვეელგან მოგწონდა თავი. არ ვიცი ჭკუას მივასწერო ეგ ხსნიათი თუ ვარემოებას — მე ამის გამჩნევი არავარ, მხოლოდ ღმერთი განაჩნევს. . . .

არბენინი. ოჭო, კარგათ დაიწყეთ!...

უცნობი. ბოლო ამასე ცუდი არ იქნება. — ერთხელ შენ მე ამიუღლიე, გამიტყუე და წამიუკანე შენთან. ქინს ფუღით სამსე მქონდა, ბედიც მჯეროდა. ვითამაშე შენთან — მე წავაგე. მამახეში ძველი, ხელმოჭირებულნი კაცი



იყო; მე შეშინოდა რომ იმის ყვედრების ქნულში არ ჩა-  
ვანდნილკვივს და მეორეთ გეთამაშე შენ, რომ ეგები  
წაგებულე უგან დავიბრუნო; მაგრამ შენ, თუმცა ახალგა-  
ზდა იყავ, ხელში გეჭირა ჩემი თავი. მეორეთაც წავაგე  
სულ ერთიანათ. შევედი სასწრაფოკეთილებასი. მაშინ,  
იქნება გახსოვდეს, ვიტყვო და გეკადრე მე შენ; შენგი  
მხოლოდ იცინოდი. ოჰ, მაშინ ხანჯალი რომ დაგეცა  
ჩემთვის ის მერხივინა! შენ არ გესმოდა რა მოგელოდა  
და აი მხოლოდ დღეს ვხედავ შენის მაშინდელ ჩემ გუ-  
ლში დანათეს ბოროტის ნაყოფს!

(აბბენის წამოხტომა უნდა, მაგრამ დაფიქრდება.)

მას აქეთა დამიტყუების ყველაფერი: დედაკაცი, მიჯ-  
ნურობა, რომელიც ახალგაზდისათვის ნეტარებაა, გულის  
ტკიბილი, ლელვა, და ამ სახით გამომიჩნდა მე ამ ქნულ-  
ყანას სხვა ახალი ქნულყანა, სადაც სცნობენ სხვა გარ-  
საკურველ გრძობათა, სადაც სცნობენ კაცნი, საზო-  
გადობისაგან განწირულნი, თავის თავის მოყვარენი,  
გულგრილ ვნებათა შქანენი და დიდ ტანჯვაში მყოფნი.  
მე ვნახე, რომ ფული ქნულყანი მეფე ყოფილა და მეც  
თავიანი ვეც იმას. გაიანა წელიწადებმა, ყველა ხელითგან  
წამივიდა: სიმდიდრე და სიმრთელე. ბედნიერების კარები  
საკურთხეთ დამეკეტა; მეც, ჩემს ბედის წილს ერთი აღ-  
თქმა მივიღე და აი შევიქენ მე ისეთი, როგორცაღ მხე-  
დავ.... ჭა, ჭა! თრთა? გესმის ჩემი განზრახვა და ყველას  
რაც გითხარ? ახა ახლაც თქვი, ახლაც მითხარ, რომ შენ  
მე არ მიცნობ!

აბბენისი. გამეცალე! გიციან მე შენ—გიციან!

უცნობი. გამეცალე? განა სულ ეს არის? მაშინ შენ  
ჩემზე იტინოდი, ახლა მე მინდა კილხინო. დიდისანი არ  
არის რაც მე შევიტყუე, რომ შენ ბედნიერი ხარ, ცოლი  
შეგიერთავს და მდიდარი ხარ; მე ძალიან მეწყინა; ჩემმა  
ბუღმა შეიშურა და მეც. ბევრხანს ვფიქრობდი: შენ რა  
უნდა იყო ბედნიერი? ბული მეუბნებოდა, მერყობოდა  
და: «წადიო, წადი გააშუოთო»;—მეც შენ ველოვანი, და-  
ულადავით უკან დავან დაგიწე; შევეყოდი ხოლმე ხალ-  
ხში, ველოვანი უკან დაგვედო, ველოვანი შენსა ვიტყო-  
ბდი, და ახლა ვხედავ, რომ ჩემი შრომა დახოლოვდა. რას  
გეუბნები! მე შევიტყუე და... და ბატყვი, ერთს სწორე  
საქმეს..... (გმძლავთ.)

რას გეუბნები! შენ შენი ცოლი მოჰკვალ!.... (არბენინი  
წამოხტება; კნიაზი წინ წამოდგება.)

არბენინი. მოკვალ?—მე?—კნიაზიტ! რა! ეს რა ამბავია!

უცნობი. (უკან და უკან წავა.) მე ველოვანი გითხარ,  
დანახენს ეს ბატყვის.

არბენინი. (გატყუებულად.) აა! პირობა შეუკრავთ!....  
საუცხოვრია!...თქვენს ხელში ვარ მე.....ვინ გახედავს თქვენს  
დაგიშალოსთ?... არავინ..... მეფენი ხართ თქვენს აქ...  
დამოწმებულად ვარ მე: ესაა მე თქვენს ფეხს მოკვებ-  
ვი.... შიშობს ბული ჩემი თქვენსის ტყუილისაგან.... სუ-  
ლი ვარ, უმარჯვლი ვარ მე, არ შემოძლიან თქვენსი სი-  
ტყუარ ზასუხის მოგტოვ, დამარცხდები მე ერთ წამზე, მოკ-  
ლეუვდი ხუმრობაში; ბულიგრილით მოგიშუერთ ჩემს  
თავს ცუდით მოსაწყურათ.—მაგრამ, თქვენს ისეი არ  
გიფიქროთ, რომ მე მაქვენ ჯერ კიდევ გონებას. გამოცდი-

ღება და ღონე? თქვენს გგონიათ, რომ ამის სიკრძაღლის  
შეკლავი წამართო? გგონიათ ვერ მოგცემთ მე ზანუხს  
უნინდელურათ? თურმე რომ ეგრე დაუცვან თქვენს  
თვალში ხაზის ბორცვ ჯუღჯუღს!... ჭო, კანკათ და-  
გიწყვიანთ, მაგრამ ბოლო ვერ შეგიტყვიანთ, რგოლი იქ-  
ნება. ეს ბოკში? — ამასაც მისდომებია ჩემთან ბრძოლა?  
აბა, ერთი სილა ცოტა იყო, — მეორე უნდა? შეკლავი  
მიიღებ ჩემს, ჩემს სავარჯიშო! სიტყვისლე მოგწყვი-  
ნებია? საკურკულიც არ არის: სულელური ცხოვრება გაქვსთ,  
უკეთური განწყობილება! ნუგეშინიანთ: მოიკვლებით ჰად-  
ლეცად, ჰადლეცის სიკრძაღლით მოჭკრდებით.

კნიაზი. კნახათ; მაგრამ ჩქარა....

არბენინი. წავიდეთ, წავიდეთ!

კნიაზი. ახლა ბედნიერი ვარ!

უცნობი. დიხს; მაგრამ უდიდესი საქმეკი დაგვაგვიწვდა!

კნიაზი. (დააყენებს არბენინს.) მოიხადეთ! ესეც უნდა  
იტყვით თქვენს, რომ ტყუილათ მადრალედიით თქვენს  
მე იმ საქმეს: თქვენს მსხვერპლათ შეწირულს ცოლს,  
არაფერი ბრალი არა ჰქონდა რა. კანი ღრეს გამიმწარეთ  
თქვენს მე გული: ის იყო მინდოდა მეთქო თქვენსთს  
შეკლავი....

წავიდეთ, წავიდეთ!

არბენინი. რა? რა?

უცნობი. თქვენს ცოლი უბრალყო; ძალიან სასტიკათ  
მოექციათ თქვენს იმას....

არბენინი. ჭო, თქვენს ბეჭნი რამის თქმა შეგიძლიანთ  
ხუმბობით.

კნიაზი. ანა, ანა; მე არ გეხუმრები დამბადებლის მადღამ: ბრასლეტი როგორღაც ბარონესას ჩაკარდნიეო ხელში და მე თითონ ბარონესამ მამცა თავისი ხელით. მე თითონ შოკოტეუდი და უბრალოთ ვიფიქრობდი ისე თქვენს ცოლზე: თქვენმა ცოლმა სრულად ით არ მიიკარა ჩემი სიყვარული და სამსახური. რა მტოდნიეო, რომ ერთის შეტომისგან ესრეთი უბედულება მოხდებოდა, მეწმუნეთ, მე თქვენის ცოლის არც სახეს და არც ღიმილს არ დაუწყებდი ქებნას და, აი ამ წიგნით ბარონესა აღვიარებს ყველაფერს. წაიკითხეთ, მადე კი გაათავეთ — ერთი მინუტი მე ესა ძვრათ მიღიწეს...

(არბენინი უცქერის წიგნს და კითხულობს).

უცნობი (ფარისევლობით, თვალები მადღა):

ქსჯის ბოლოტ მოქმედს განგებულება:

უმანკო მოკრდა — რა, მებრალება!

აქ მოელადა მას მწუხარება

ხოლო სეტაში — თუთ განსვენება!

მისი თვალები, რა, მე რა კნასე

სულის სიწმიდე გამოვისახე.

ვინ იფიქრებდა თუ ის ყავილი

შეიქნებოდა მსწრაფად ფუხქვნილი!

რადას განხუმიდი შე უბედურე?

უნდა იგლიჯო თმა და იყვირო...

საშინელია, რა, საშინელი!

არბენინი. (მივარდება იმანთ). დაგანხრობთ მე თქვენს თქვენს ვადათნო! (ერთბაშათ მისუსტდება და დაეშვება კრესლოზე).

გინაზი. (წაჭკრავს). სინანული ახლა გელაძას გიშველისთ თქვენ, — დაბანხები მიგველის ჩვენ: ჩვენნი დავა ჯერ არ არის გადაწყვეტილი..... ხმას არ იღებს; ყურს გვიტღებს. იქნება ჭკუითგან შეიშალა?...

გინაზი. თქვენ მე დამიშალეთ.

უცნობი. ცალცალკე უმიზნებთ ჩვენ. მეგი ამოვიყარე ჯავრი და თქვენსთვის, მგონია, გვიან არის.

არბენინი. (თქვალბ გაშტერებული, თქვალბ არეული წამოდგება).

ჭა? რა სთქვამთ?... აღარ არი ღონე, ღონე აღარ არი... მე ასე განმწარბებული ვიყავ, ასე დარწმუნებული ვიყავ... მამიტვე, შემინდე უფალო.... შემინდე? (ხარხარებს).

ცრებლები, ჩივილი, კედრებს? შენგი მომიტევე? (დაიხრექებს მუხლებზე) აჭა. აი დავიხრექე მე თქვენ წინ: აბა, მითხარით, მართალია განა, რომ მუხთლობა, მსაკვარება ცხადათა სჩანს?... მე მინდა, მე გიბრძანებთ, რომ თქვენ ის ემ სხათში გამტეუნათ. ის მართალია განა თქვენ აქ იყავით? განა თქვენ ჩემ გუფში ჩაჭეუტრებდით? რა გორც მე გათხოვთ ესლა, ისეც ის მუხვეუბოდა!.... შეცთომა.... მე შევცდი.... რაუფა! თითონ ისიც მეუბნებოდა, მაგრამ მე უთხარ, რომ ტყუილია.... (წამოდგება) ვუთხარ მე ეს იმას. (დუმილება) აი რას გამოგიცხადებთ მე თქვენ: მე გი არა ვარ იმისი მკუფელი (დაცქვრდება ძალიან უცნობს) შენა ხარ, ალვიარე მალე, თქვი კადნიერათ, ჩემთან იყავ მაინც გულ წრთულათ. ოჭ, საუჭარულა მეგობარო, რათ მომექვე ეგრე სსსტიკათ? ის ხო მიუჭა რდა მე, — რა შემძლებიყო, მე იმის ერთ ცრემლსაც არ

დაკანუბედი ანც ცათა და ანც სამოთხეს; — მაგრამ შე-  
მინდვია მე შენთვის! (მეცხევეა გულზე და იტყობს).

უცნობი. (ხელს ჰკრავს და უკუაგდებს). რასა შერები —  
გონებას მოდი.... (კნიაზს): ცაჟიუკანოთ გარეთ, იქ ჰჯერ-  
ზე გონებას მოვა.... (დაუტყვს ხელს): არბენინ!

არბენინი. საუკუნოთ ველარა ვნახავთ ჩუზნ ერთმანუ-  
რთს..... მშვიდობით.... წავიდეთ.... წავიდეთ.... აქეთ....  
აქეთ.... (გაიქცევა იმ ოთახის კარებისაკენ, სადაც ნინოს  
კუბო ძევს).

კნიაზი. დააუენო!

უცნობი. ეს ამხანგრავანი ჰკუაგ მოუძღურდა დღეს!  
არბენინი. (უგან მოვა საშინელი კიბილით). აქ უუურეთ!  
უუურეთ! (მოვა ჩქარათ შუასე.)

აკი გითხარ, რომ შენ სასტიგი ხარ!

(დაეცემა ძიარს და დაუუდებს ასე, რომ ანც წვეს და  
ანც ზის, თვალებზე გაშტერებული იტყობება. კნიაზი და უცნო-  
ბი თავს ადგანან და დასცქერან.)

უცნობი. დიდხანს მინდოდა სრულათ ამის ვაჯრის  
ამოურა და, აი სრულათ ამოვიყარე!

კნიაზი. ეს უგონოა, ბედნიერია; შეგი საუკუნოთ და-  
მეკარგა მოსვენება და ჰსტივი!

დასასრული.

---

სკდით სავსე ხახეთ ქალი,  
ბუღში ალი ეკიდება  
და წამწამებსკდ გურტხალი  
მარგალიტებრ ეკიდება.

თვს ნამობს ცრემლს, მისი თვადი  
თვთ ვერ ხედავს, შორს გაჭყურებს  
და ვინ ირის მაშინ ქალი  
რას უჩივის? ვის იმღურებს?

ოცნებით დროს სკედან ჭმარავს,  
ჭთიქრობს: «სკედა ვედარ მანებს!»—  
მღუმარებით სკედან ჭთარავს,  
მაგრამ ცრემლიგი ამულანებს:—

იგი მცირე მარგალიტი  
გრძელი ამბის შემცველია,—  
თვთ დამდნარი ბუღის წკეთი  
ვარდლანწების შემწკელია.

ქართლის მწარე აწმუა ბედი,  
გამქრალი მწწლი დიდება  
და მომკალი იმედი

მასშიდ ერთად ისტუბა.

იმ ცრემლს ჭშობს წარსული ბედი,

აწმეო თვალსა მონაქეცებს

და მომავალი იმედი

წამწამებზედ შეაჩეცებს.

მეც თანა გგძნობ მავის შობას,

ზატვისა ვცემ მონაქეცებს

და ტბილ-გძნობით გამაძტობას

მიუღოცაჲ შეჩეცებს.—

თ. აბ. წერეთელი.

### ვედრება.

ძმარ მკითხველო! ძმობას გაფიცებ,

როს კაცი ნახო შენ დაცემული,

თუ რათ დაეცა, მიზეზს ნუ ექებ!

შენი ვაღია შეგტვიფდეს გულში!...

შეგტვიფდეს, მაგრამ ესეც უნდა ჭსენა,

რომ დაცემული არის ორგაკარი:

ერთს ჭსურს ადგომა, უნდა თავის ხსნა,

და მეორე კი გღია ვით მგჳდარი!...

ერთი მოუღის კაცთაგან შეეღას:

ებძვის თჳს დამცემს, რაც შეეძლება;

მეორე კერ გძნობს ამაებს უვეღას

და მტერს ზიწ-უტყუებრ ემეჩნისება!

ზიწველს თუ შეხვდე, შრომა უკურთხე.



ხელი მიეცი, წამოაუენე,  
და შეოცხეს კი ზედ დააფურთხე!...  
იტირე, მაგრამ სურვი უჩვენე!....

. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
. . . . .

შემდეგი ჭასრი სთქუას აქ წერტილმა,  
თორემ ჩემს კალამს ანა აქუხს ნებს!....  
უნდა მონებით ჩავიწვიტო ხმა,  
თორემ ბატონს ჩემს ეს ეწუინებს!....  
უნდა ჩაეჭყლანო სიტყვები ძალით,  
გულს თუ დამადგა, ვერც დავახველო....  
ამას კი ვიტყვი, გინდა მომკალით:  
« . . . . . ღირსი ხარ შენ საქართველო!»

თ. აკ. წერეთელი.

---

## მოქალაქე დაბად დაღოას

ტერტერებზედ (ღუღლებზედ) საუბარი.

(სომეხურ ჟურნალითგან ნათარგმნი.) (\*)

წინათუკ ვიტი, იკითხავთ, ეს ვინ არისო, რომ შეიდას  
ნსე გამოსულაო, რაღაუბსაც სწერსო და ხალხს უქადაგუ  
ბსო. მე, იქნება რომ მიტნობდეთ კიდევ, მოქალაქე და  
ბადი დაღოა განლაგართ, სომეხი, ქრისტიანი. ოტი წუ  
ღიწადი მეტია მე ვდაბლაბ და ამითი ვშოულობ ჩემს  
დღიურს საზრდოს. ღმუთის წინაშე, ტუდი ხელობა ან იყო  
ჩუჭნი ხელობა უწინ, ამ ათის, თხუთმეტის წლის წინათ.  
მაგრამ, ახლა სრულობით გამოცვლილა დროება, ეგელა  
საქმის დასათი წასულა: ტუაკებს აკეთებ უწინდებებ,  
მაგრამ ის ფასი აღარა აქუნი, მუშტარტიც ძალიან ცოტას.  
ვისაც ორი შაურის შეძლება აქუნი, — სხუა ქუჭყანაში გაკუ  
თებულ ტუაკისას აკერვინებს თავისთუხ წაღებს; ჩუჭნი  
ხარაზების ნიხრიც გატუდა ძალიან, ისინიცა ჩივიან. მას  
რტო ჩუჭნი არა ვართ ქესტობაში, ეგელა ჭამქარი, დი-

(\*) იხილეთ სომეხური ჟურნალი კრუნგის 1862 წლის  
ივნისის ნუმერ შექქსე.

დით ჰატარამდინ, ძალის უმუშტრეთ აჩიან, ვაჭრებს ანა აქესთ. რა ვთქვა, რამ ერთი კარგათ აჩის, — ანა, ვეკლანი ერთი მდგომარეობაში აჩიან. სწორე გითხრათ უოკელ დღე და უოკელ სხათს გუელ შეუკებოდა ხოლმე; ამისთანა საქმე იქნება?! უწინ ამ ხელობით კიდევაც ხემწი-ფესავითა ვცხრობდი, ახლა კი, დმურთმან იცის რამა დენ ვალ ქუჭრმა ვარ ჩავარდნილი ცოლშჯლის შენახვისა-გან. ერთი მხრითაც ამ ჩუჭნი ცოლებისაგან და ქალე-ბისაგან სწორეთ ილაჯი გვაქეს განვეკტილი, ბარქას არ უშეებენ კაცის ჯიბეში. განა კი იკითხვენ კაცის გარე-მეებს და აფაღსა. ფლანსაო საბარდა აქესო, ჩემს ქალსაც უნდაო; ფლანს ხვერდის ქათობი აქესო მარკალიტის დილებითაო, მეც მინდაო. ერთი უთხარ იმათ, თუ თქუჭ დანოცვილებო, ფლან და ფსტანს რა აქესთ ეკენი, ჭადა-ბათ იმაო წელი მოსდევსთ, რა აქესთ; იმათი ქრემები შეძლების ჰატარანები აჩიან, რა სინცხვილია იმათჯრ რამ ქუჭრდესთ? ვანი, რამ ჩუჭნისთანა დარბი კაცების ცო-ლებიცა დომულობენ იმათთან ფეხის გაჭიმვასა! მარგამ რა ანა მარქეს, რა ვქნა? კაც ხო ვერ მოკვლავ და თქუჭნს ხვერდის ქათობს ვერ შავიკვრავთ? ჩუჭნს ბარქას ჩუჭ-ნი ცოლები გამოგვილევენ ხოლმე. ეუბნები იმათ: დღეს კაცო, ქესტობაა, ანა მარქეს... ეჭ, დმურთი მოწყალეო, დღეს ეგრე იქნებაო, ხვალ საქმე კეოილათ წავემართებო. .... ოსტატობაშიკი ნაკლებნი არ აჩიან ცოლები!

მე ერთი შეილი მუკს, იქნება ესლა ცხრამეტის წლისა, შავიწდათ მეჭანდა მიცემული, კარგათა სწავლობდა; ამ ბოლას დროსაც დინსონიაში დანსრულა გუფსი, ჩუჭნ

სახელში ჰატარა ის მამიბრუნებს ხელმე გულს და გამამხი-  
 ანულებს რადესაც დადინი გული შაქტს, თორემ ისიც  
 რა ან იყოს, შენი მტერი, წყალში გადასაყარდელი ვი-  
 ქნები. როდესაც ჩქტნსა სიტუქა ჩამოკარდება ხელმე  
 ჩქტნს ხელობანზე, შვილი შეუბნება თუ: «მამიჯან, თქტნ  
 «ერთი რამ გაკლიათ თქტნის ხელობისათვის, ისიც რა  
 «ტკინდესო, თქტნი ტყაები სხტა ქტტნის ოსტატე-  
 «ბისგან გაკეთებულ ტყაებზედ ტუდი ან იქნება; ის  
 «ერთი რამ: სწავლას მამიჯან, ტოდნა, რამეღიც თვალე-  
 «ბს გვიბილებს და უკველ გაი საქმის გზებს გვიჩვენებს.  
 «იმ სხტა ქტტნებში ჩქტნსავით ხე ან აჩიან, რეგორც  
 «ჩქტნი ხელახსები, რამეღინც ხუთის ანუ ექტნის  
 «წლის შჯლებს წაიყვანენ ხელმე და ღუქნებში ინახვენ  
 «ხელობის სასწავლებლათ. იეკე რა საქმეებსა ხედვენ და  
 «რები ესმისთ იქ იმ უმარჯლებს? სადაც ტუდი სიტუქე-  
 «ბის ურეკივით დაისწავლიან ხელმე და სხებსაც ეუბ-  
 «ნებიან. იმათ დედამას უხარინ, რომ იმათ შჯლებს  
 «გინებები უსწავლიათ. ჩქტნ ხელახსებმა თითონ რა  
 «ციან რომ თავიანთ შჯლებს რა ასწავლან! აი გაუწერესთ  
 «იმათ თავიანთი ტოდნაც და მარითვითიც!! სხტა ქტტნის  
 «ხელახსები გი თავიანთ შჯლებს, ჯერ სანამ ჰატარები  
 «არინ, აძლევენ შეოლასში, სწავლას მიაღებინებენ ხელმე,  
 «ასწავლებინებენ წეჩას, კითხტას, ანგარბის, თავიანთ სა-  
 «წმუნებებს და სხტა გამოსადეგ საქმეებს. მეკე აძლე-  
 «ვენ იმათ გაი ოსტატ კაცებს, რომ იმათთან ხელობა  
 «ისწავლან. ხელობას განა სწავლას ან უნდა?... თუ ან  
 «უნდა, მაშ აბა რატო ჩქტნი ხარისის შეკვიღელ წალებს

« ანა კვადრულობთ ჩავიცოთ? რატომ იმ უწინდელ ოთხ  
 «ბოძიან სახლებში აღარ ვდგებართ და უწინდლებზე არა  
 «ვიცხოვრობთ? თუ სწავლა არ უნდა, ანა ერთი თქვენს  
 «მეჩსოვეთ მაუდი, ატლასი, ხაკერდი, ტილო, გლასები,  
 «ანტიკმორე;—ანა ერთი თქვენს გაკეთეთ მაშინები,  
 «რომელიც იმით გაუკეთებიათ და აკეთებენ. რატომ ჩვენს  
 «არ ვიკონებთ ჩინის ბუებს, ცეცხლის გემებს, ფოტო-  
 «გრაფიებს და ტელეგრაფებს? ჩვენში, ღმერთმა მოგ-  
 «ცესო! მამა ასწავლის თავის ხელობას თავის შვილს,  
 «შვილიც ასწავლის თავის ცოდნას თავის შვილს, და ესე,  
 «რაც სცოდნია შაშას, იმის ჩამამკლობამაც ის იცის, არც  
 «მეტის მცოდნეა, არც ნაკლებისა.....ვა!.....როგორც ჩვენს  
 «მამაშაშას უცხოვრია, ჩვენს ისე უნდა ვიცხოვროთ;—  
 «იცხოვრო, და ვნახოთ რა გამოვა საქმითგან.... ვნახოთ,  
 «დაბალი როდის გაანადგებს თავის აყროლებულ, დამძალ  
 «ტყავებს;—.... ვნახოთ, ჩვენს ხარაზი, როდის გაჭვიდის  
 «თავის წულებს, ქოშებს და ღილებიან და უაფადიან წა-  
 «ღებსა.—ესლა ჯერ კიდევ არაფერია ჩვენს ხელოვნების  
 «თავს, ჯერ კიდევ კარგათ არიან..... ღუთით ასეთ დღეში  
 «ჩავარდებიან ისინი, რომ ერთი გროშის ვაჭრობა აღარ  
 «ექნებთ. მაშინაც არ დაანებებენ თავს თავიანთ მამა  
 «შაშის ხელობას?» »

სწორე უნდა ვთქვა, ხეში შვილის ნათქვამი სიტყვები  
 ძალიან ჭკნაში დამიჯდა; მართლა და ისეა: სად იყო  
 ჩვენს დროს სწავლა? სწავლა კი არ იყო, მანჭრუ-  
 მანი იყო. ღუთის წინაშე, ჩვენს დედამა ერთ  
 ერთ დიაკონთან მიგვაბარებდა ხელზე შავიდანთ სასწავ-

ღებლად, მაგრამ, ვაი იმ სწავლას, რასაც ჩუქნი ვსწავლათ  
 ბლით! აი უწინდელი სწავლის აღწერა და ამბავი: ჯერ  
 დილით ჩუქნი ოსტატების სხელი უნდა დაგვეგვავა, მერე  
 იმის ტალახიანი ჩექმები უნდა გავგეფიგავ, წყალი უნდა  
 მოგვეტანა მტკვრითგან, მერე ჩუქნი ოსტატისგან გა-  
 კეობული მელანი უნდა გვეტარებინა სელამდინ, ქუჩა-  
 ქუჩა, და გვეძახან: «თანაქ არექ, თანაქ არექ!» (მელანი  
 იყიდეთ მელანი); ოსტატის ცოლი რომ ახანოში წასა-  
 სვლელი იქნებოდა, ერთს შაგირდს ბოხხას აჭკიდებდა,  
 მეორეს მხარზე უმარჯლს შემოასომდა: მერე სარეცხი,  
 ბოხხაში შეკრული, წულის წგრიალი... შაგირდებს მოჭა-  
 ქონდათ და თავიანთ ოსტატის სხელში გაჭყენდნენ ხო-  
 ლმე. ოსტატობა უწინდელ დროში, უფრო ცუდა იყო.  
 კვირაში ერთხელ თითო უროკის მოგვეკემდა ხოლმე ოს-  
 ტატი და თუ უროკიც არ გვეცოდინებოდა, ვაი იქნებოდა  
 ხოლმე ჩუქნი ბნალი: თეხებში და ხელებში შაგვიფრიდნენ  
 ხუნდს, წაგვისომდნენ ზიხზე ნახშირს და ქუჩის ზიხზე  
 დაგვსომდნენ, რომ გამლეღ-გამომლეღნი მოსუფიფენენ  
 და თამაშა ეუფრებინათ! ამ გვარი იყო ჩუქნი უწინდელი  
 სწავლა! აფსუსი არ არის ეხლანდელი სწავლა? ესლა შა-  
 გირდები, ბატონები არიან, მა რა არი: მიდიან შკოლასში,  
 იქ სხუბა და სხუბა ოსტატები მოდიან იმითთხრ და ასწა-  
 ვლიან, შინაც თავიანთ საქმეზე არიან. ჩემი შჯლია ჩემთვის  
 შაკალითად. ღმერთმან აცხოვნოს ჩემი ბიძა რუხანს სული,  
 რომ იმან მიმაცემინა შჯლი სასწავლებელში, თორემ დღეს  
 ჩემი შჯლიც ჩემს ღუქანში ებღებოდა.

შინტო ჩემი შჯლით რა გავიგებდა? რივიანთ ერთიც

აწა სწავლობს, თუმცა აძლევენ გიდეტ სსწავლებლათ; ვაი იმ სწავლასან! აძლევენ შულებს შგოლში, ერთი ორი წელიწადი ინახვენ იქა, სანამ ცოტადენ წიჭა ვითა ხვას ისწავლიან, მეტე, — ეეოფაო, ვა, ემაწული ფილდოსო ფოხი ხო არ უნდა გახდესო; ცოდოაო, სულ ხო ტანა ჭუტაში და შრომაში არ შეკინახათო. აიუვანენ ხოლმე და გამოიყვანენ შგოლითგან და თავიანთ დუქნებში დასხლიდრათა სმენ, ან ხელობას ასწავლიან! ემაწული სწავლას შის, ის არი იწუობს თავის თავის ცნობას, ის არი მოადის ჭკუას.... ამ დროს, ერთიგ ვნახოთ, სულ ერთიანთ არომევენ ხელითგან: შგოლითგან გამოტყავთ და იმათ წიგნებსაც ფანტევენ აქა იქ, რა არი ემაწულმა ადარ წიაგიახოს!.... თაძლებს წაუხდენსო, სიმრთელეს ამსენესო! რამდენია ამისაანა დედამა! რამდენია ამისთანა შული! რამელი ერთის სახელი კსთქა? სწავლი ემაწული გამოადის შგოლითგან, ნასწავლს სულ ერთიანთ ივიწეებს და თავის დედამის უოფაქტეკას სწავლობს!

ჩემმა შულმა ამ წელს დიმნახიაში გუწსი დასსრულა, ახლა მე სხუა ჭიჭიანას უნდა გამგზავნო, რომ იქ რიგიანი ხელობა ვისწავლო; დიდი შგოლები არისო იქო ხელობის სსწავლებლათაო. გამაღობ შენ ღმერთო! ეს ჭიჭე არ გამეგონა.... იმიტომ არის ნათქვამი: ვა ცი სანამ ცოცხლია, ბეჭს რსმე გაიგონებსო. — იქო ოთხსხუთ წელიწადს ხელობას ვისწავლიო, მეტე მოვალე და იმათსავით ვაი ხელოსანი ვიქნებიო. რამდენიმე ჭკვიან და მტოდნე კაცებსაც დავეკითხო, ისინიგ მეუბნებიან ვა გზავნო, ძალიან ვაი საქმეა ეგო. მოდი ახლა ღაღო

და განიჭულიტე შუაში! ვინ მამცა იმოღენა ფული, რომ ჩემს შჯლს უგზავნო? წელიწადში ორმოცი თუმანი მაინც უნდა უგზავნო, — საითგან? რომელი შემოსავალითგან? და ან რომელ ერთს აუვიდე?... ცოლშული შავინახო თუ შჯლის სურვილი ავასრულო? დაწრხომიფჯარ დაღონებუ-ლი და დაძმარებუღი!... შჯლიც მებრძლება, რომ უსწავ-ლეღი დამჩება. რომ ან გავგზავნო, მეტე სავინებელი გავხდები...არ ვიცი რა გქნა! ერთს დღეს ამ ფაქტში ვიყავ რომ მომივიდა ეს აზრი: მოდი და ამ საქმეს შევატყობი-ნებ ჩუწნ ამქრებს და ფულიან კარებს, ვინახო, იქნება სა-ქმითგან საქმე გამოვიდეს. ვიცი რომ მარტო ჩემი შჯ-ლი არ არის, რომელსაც სხუა ქუწყანასაი სწავლა უნდა და ფულიგი არა აქუეს; სხუანიც ბევრნი იქნებიან. კარგი არ იქნება, რომ ჭამქარ ჭამქარ ფული მოკავროკოთ ამ საქმისათჳს, ჩუწნმა ფულიანებმაც რომ ასასი თუმანი მაინც დადონ, მაშინ ერთი დიდი ფული შედგება. იმ ფულით ან იმ ფულის სარგებლით წელიწადში ორი სა-ში სომხის უმარჯღი გავგზავნოთ ხელობის და სხუა და სხუაკაი საქმეების სასწავლებლათ. იმათგან დადებუღი ფული მითომ თუ დაიკარგოს? სულაც არა: როგორც თესღი და-ითესოს ბაღჩაში, ამოვიდეს, გაინარღოს და ღაზათი გიჩვენოს, ისეც ის მოგროკებუღი ფული იქნება. კაი მტოღნენი, და კაი ხელოსანნი კაცნი გამოკლენ ჩუწნი შჯლები, და სხუწმსაც ასწავლიან ისინი ყოკელ კაი სა-ქმეს.

მაგრამ, მე ვიცი, ჩუწნი ხალხი ცოტა სხუა თგაღით უუურებს უცხო ქუწყანასა: ასე ჭკონია, რომ რაკი კაცი



წავიდა იქა, სუღითა და ხორციო დაიღუპა და დაიკარგა. ერთიღა ეს აჩის, რომ ჩუქნი ხალხი, სწავლულებს ლოტრანგებს ეძახის; მეტვი ვიყავ უწინ ამ ჭკუისა, მაგრამ ჩემმა შუღმა თვალები ამიხილას, მითხრა და შუმატყობინა საქმე. თუ ერთმა ერთი რამ ისწავლას და თავის თავის კარგი და ავი გაიგო, ლოტრანგიაო, ამბობს ხალხი, ოდნადღი ერთი თქოს იმ ნასწავლმა, რომ ეგრე არ აჩის, ესეო. ააა! შენც ლოტრანგი ხარო! მამ ჩუქნს მამაშაშებს რატო ეგრე არ უფიქრიათო?... მოდი და შასუხი მიეცი იმათ!... ეგ სადაურთა? მაგ ლოტრანგის დამხუბით ჩუქნს თავს ვამკვეთ ზიანსა და ნასწავლების გულისტყდება; საწულებს, დამე და დღე მოსვენება ანა აქნოს, წიგნებს, ასე გეგონებათ, ეზნუბებიანო, ისე კითხულობენ, რა არი ეგები თავიანთ გვარისათვის სასარგებლო საქმე ისწავლან, ისკი არა თუ, იმათი ამაგი სულ ფუჭათ ჩივილის ხოლმე; მადლობის მაგიერათ ჩუქნი ხალხი ჩააქვაკებს ხოლმე იმათ.... ეგრე სო არ იქნება? ერთმა რომ გითხრას თუ: მანდეთნუ წახვალ, ორმოა, შიგ ჩავადები, დაიღუპებიო, განა შენ უნდა იმას დედა და მამა უხსენო და ქუჭუნის ღაფი თავს დაასხა?... განა კაცი რომ სხუა ქუჭუნას წავაო საწმუნოება უნდა გამოიღვალოსო და თქოსო, თუ ნასწავლი ვარო? სწავლა განა საწმუნოების გამოცვლაო? — თუ შუღისთვის აქვე გიწავლებია ყოველი კაი საქმე, თუ ჩუქნი საწმუნოება, თუ ჩუქნი ენა, — მეგრე რომ აიყვანო და ჯანაბასაც გაგზავნო, ანუშავსრა: ის წავა და უცხო ხალხისაგან თავის გვარისთვის სასარგებლოს ისწავლის, ყოველ საქმეს ასწონს

და ისე დაიჭერს თავის საქმეს; თავის გვარზე უკეთესათ  
 ანათყურნი არ ეუჭნაება იმას, თავის სარწმუნოებაზე უფრო  
 მტკიცეთ იქნება, ხელობაებს ისწავლის და ამხანაგებსაც  
 ასწავლის; ვერც რაიმე მოატყუებს იმას და ვერც კერ-  
 ცხლი, ვერც დიდება აუხვევს იმას თქალებსა და ვერც პა-  
 ტივი..... მაგრამ ჩუქნგანმა ვეკლამ კარგათ ვიცით უცო-  
 დინარობის გარემოება;—რო სთქვას, ერთბეწო განსხვა-  
 ება არა აქნისთ იმათ იმ ბუხებოთგან, რომელნიც კერ-  
 დასსდებოან ხელში იმ შესმიან წამალს შაქარ მოყრილს,  
 და მერე წამოდგომის ილაჯი კი აღარა აქნისთ.....ვინ რა  
 ქნას, თავიანთი ბრალის.... თითონ ხე არა უსწავლიათრს  
 და ვერც შეიძლებენ ისწავლან, თავიანთ შჯლებს რადს  
 ემართლებიან..... იქნება იმათ ეკონათ, რომ სომხებს  
 სწავლის შინა არა აქნისთ? უცხო ქუჩენულები რომ მა-  
 შინებს და სხუა და სხუა კაი საქმეებს აკეთებენ, ჩუქნ  
 რაღა ვართ? ჩუქნ უმაწვლებს უფრო მახვილი გონება აქ-  
 უნთო, რამთენისაგან გამოგონია ეს სიტუქა..... თუ ღმე-  
 რთს ჩუქნი შჯლებისათვის ნიჭი მიუცია, მაშ ჩუქნ რ თ  
 ვიქცევით ესე? რათ ვაუბედურებთ ჩუქნ იმათ ჩუქნის  
 ხელთო? როგორც დანა ბეგრს ხანს უხმარებლივ კუთხეში  
 მივარდნილი, ვიცით რომ მალე გაფუტდება და დაჟანგდება,  
 ისეც თუ ნიჭიანი უმაწვლი არ ისწავლის, იმისი გონება ისე  
 დაჟანგდება და დაწუნდება იმ დანასავითა და არაფერში  
 გამოსადგები არ იქნება. მადლობა ღმერთს, შეძლებაც არის.  
 წელი რომ არ მოგვედევს, მაშინ ერთი სიტუქა გვეთა-  
 ქმებოდა..... ჩუქნმა ჭამქარმა რა მოინდომოს რომ არ შე-  
 იძლოს: მთებს გადააბრუნებს და ერთი ორიოდღე ას თუ-

მანს ვერ შეიძლება მოგტოვოს? მე კარგა ვიცნობ ჩუქს  
 ნს ჭამქარს, სხუამ რა არ მითხრას მე არ ვიცი?.....

ახა ესაა გამოჩნდება ჩუქნი კარობა აი, თუ მართლად ამ  
 საქმეს მოვანდენთ, მაშინ გვეტყვას ჩუქნი, რომ უცხადი  
 კაცები ხართ. მართლ მუშტის ძალა კი არ არის საქმე,  
 ჩუქნის ჭკუითაც ერთი საქმე უნდა აშენდეს რომ სთქვან,  
 რომ ჩუქნი ჭამქარის კაცს შეკავებდნ უცხადი აქტის და  
 თავიც ჭკვანი. თულებს მოგტოვებთ ჭამქარს, ჭამქარ და  
 მივბარებთ ჩუქნი სომხის შეკლის ზომეხიტლებს; ისინი  
 კაი რიგანნი, ზატოხსანნი და ჩუქნი გვარისათვის კეთი-  
 ლის მსურველნი კარნი არიან, უკვლანი ესე ამბობენ;  
 ისინი სინარეული იკისრებენ ამ საქმეს, თუნდ ღმინა-  
 ზინაში და თუნდ ჩუქნი სომხის შეკლასში გულის დასრულებულ  
 სომხის ღარიბ ემაწვილებს ისინი კარგათ გამოაჩვენებენ  
 და რასაკვირველია კარგი და ავი იმათ უფრო ესმისთ და  
 სხუა ქუჩურებში გასაგონანათაც ისინი უკეთესებს გამოა-  
 ჩვენებენ სხუა და სხუა კაი ხელობის სასწავლებლათ. მე და  
 ჩემმა ღმერთმა, ეს საქმე უფრო უკეთესია, ვიდრე კაკლე-  
 სის აშენება, ძალიან ადვილი საქმეც არის, თუ მოვიწ-  
 ღოვებთ, საქმე მონღოლებსა, თორემ ჩუქნიში ფული ვერ  
 მოგტოვდეს? სომხები არა ვართ? ეს ხო კარგათ ვიცი,  
 რომ სომეხი ფულის მადანია. ამ ქალაქში, აი რა ნაინათ  
 ადვილათ მოგტოვდება ბლამა ფული ჩუქნს ჭამქარები-  
 თგან: ჩუქნიმ უსტაბაშებმა ისეთი წესი დადონ, რომ  
 ვისგანაც იოღს (ანუ შტრაფს) გამოართმევენ, იმ იოღის  
 ნახევარი მანც იმ სუმაში ჩააგდონ. იმისთანა მდიდარი  
 ვინმე რომ დამარხონ თავიანთ ჭამქარითგან, რამდენიმე

თუმანი მოუმატონ იმ სუმიანს, და სსუბ ვი გვარ ღაღას  
 ნისძიებით დიდ ფუფს მოაგროებენ. თუ თავი დაუდეს,  
 ხუმრობა სსუბე გი არ არის, ასე მეტი ჭამქარია ქალაქში.  
 ჭამქარს რა სსუბეო აქვს, იმ დიდრონ სსუბეებსე ათის  
 თუმნის მაგოერთ რამ ცხრა თუმანი დაინარჯოს, სსუბე  
 იოლათ ვერ წაგა? ის ერთი თუმანი იმ სუმანს მიემატება.  
 ვისაც ოსტატათ ღოცვენ, არ იქნება რამ უსტატაშის რა-  
 მდენიმე მანეთი აიღოს იმათგან და ჩაგდოს იმ სუმანში?  
 სულ მუცლისათვის არ იყოს, ერთხელაც სულისათვის იყოს..  
 რამდენი ამისთანა სსუბეები იქნება თუ იგისრებენ ჩუჭნი-  
 უსტატაშები და ოსტატები, მაგრამ რასა იქ? ან არიცინს,  
 ვამბობ, და ან შოქმელი არა ჭყავთ.

მანათლას ჩუჭნი საღხს ქეიფები და დროს გატარება  
 ძალის უუგარს, მაგრამ კეთილ სსუბეებთგანაც არ და-  
 რჩება უგან, თუ მტოდნენი კარგათ ჩაგონებენ იმათ სა-  
 ქმის სიკეთესა, მაგრამ ჩუჭნის ჭამქარებს რაგორც უწინ  
 უმოქმედნათ, ესეც ისე მოქმედობენ და ასე ჭებნათ,  
 რამ იმასე უგოთესი სსუბე აღარ არის ქუჭქანასე. იმათი  
 ბრალთა ეს სსუბე? სულაც არა. რა არაყის ჩაგონებთ  
 უგოთესი სსუბეები, სითგან ეტოდინებათ იმათ. ემსწავლ-  
 ბას არა უსწავლიათთა, ახლა ხო რაღას იმსწავლიან თავი-  
 ანთ დუქნებში? მეც საიდგან მეტოდინებოდა ამდენი ესენი;  
 რასაც ვამბობ ესეც, ჩემი შულისაგან ვარ მადლობელი,  
 იმან მასწავლას მე ესენი. კარგი, ვთქვით რამ ჩემს შუას  
 ჭეჭა უჭრის და მეც მასწავლის თავის ცოდნასა, მეორე-  
 ბმა რა ქნან, ვინ ასწავლის იმათ ამებსა? ჩემის თქმით,  
 მე ვიცი, სსუბე არ გარბდება, უბრალოთ ვიტყვენ მე თა-

კის! ამ თქმიდგანაც ჩემი სარგებლობა ეს იქნება, რომ ჩემს შუბლზედაც დააწერონ დიდრონ ასოებით: «ესტა ლოტრანგ დღოვო»; მე ერთი ხელისანი კაცი ვარ, ვინ დაუვლებს უუარს ჩემს ჯანაჯას. ჩუქნი ხალხი სანამ შავ ტანისამოსიან კაცს არ დანახავს და ამ შავათ მოსილს ერთი კვირა არ ექნება; ანათუარს უუარს არ უვლებს მთქმელს; ეგ ვინ არისო, რომ ჩუქნი ვკასწავლისო. საქმითგან სჩანს, რომ ჩუქნი უცოდინარ ოსტატებმა და ხალხმა თავიანთ სახლის ღუბლებივსგან უნდა ისწავლონ, იმათგან უნდა გაიგონონ დარბევა.

ამდენი ხანია ვჯანაჯავობ, მინდოდა ღუბლებივსგან შორს მეულო, მაგრამ მანაც კიდევ არ იქნა. განა ღუბელი ისე უნდა იქცეოდეს? რატა თავის მოწათვის სახლში გუბება ვინმე, ან ქოროწინდება, ან ინათლება, ან ნათლის დებას და ადგომის სახლის გუბთხევა უნდა, მაშინ წავსოლომე ღუბელი თავის მოწათვის სახლში და ის არი, იმითი ათაეებს! სხუა დროს ღუბლები თავიანთ მოწათვის ვარსებდაც არ გაივლიან ხოლომე, ჭი თუ ვარგსა შერბიან, ჭი! რასაგვრველია ვარგსა შერბიან: სხუა დროს იმათ ჯიბეში რა ჩავა? უბრალოთ რათ წავიდნენ მოწათვის სახლში? — მზათ, წავიდნენ თათრის მეიდანზე, მოთლის გამეიდავის ღუბნის წინ დადგნენ, ნიკაში ვუვარჯვენს და ახჯინონ, თავიანთ ჰატოისას წვერის ვასწორობით ხალხს თამაშა უუურონ, დაუხუდნენ რამდენიმეჯერ — «შენდობა მამო?» მთქმელებსა — «დმეერთმა ვაკუროთო», უპასუხონ იმათ?! — და ეგ ეგ არი... სხუა რა საქმე აქვსთ?

ან თუ არა, წავლენ თავიანთ იჯარით ალებულ ბაღის მუ-  
ბაღებს სნგარში გამაარამევენ ხსუბითა და შოფოთითა...

ჩუჭნი წმიდა იაკობ მამაგანდებს ესლს: ერთი წიგნის  
იმისაგან დაწერილი, სსხელად «ზგუნ.» წმიდა იაკობი  
ჩუჭნი გრიგოლ განმანათლებელის დროს ყოფილს და  
იმ წიგნში სწეონა იმისაგან გრიგოლ განმანათლებელთან  
მიწერილი მოკითხვის წიგნები. მამინ თურმე მოკითხვის  
წიგნებით ასწავლიდნენ ერთმანეთს ჭკუასა, და განმანა-  
თლებელი იმას და ისინიც განმანათლებულს. ჩემი შუღლი  
ხშირათ კითხულბს ხელმე ჩუჭნსა იმ წიგნსა, რომელიც  
სტამბოლშია დაბეჭდილი 1824-ში. ოჰ, ოჰ, ოჰ! რეები  
სწეონა იმ წიგნში (197 გვერდზე)?! მაგრამ ესეც უნდა  
მოგახსენოთ მე თქუჭნ რამ, ჩემის შუღლისაგან ნათარგ-  
მნი მე ჩემის საკუთარის სიტყვებით დამიწეონა და, გა-  
მოტყლით არც გამაბიცულია, არც მომამატებია და არც  
დამიკლია, ეს არი მხოლოდ, რომ ძნელი სიტყვები ჩუჭ-  
ნი ქალაქურ ღანაჩაკის სიტყვებით დამიწეონა, რომ ვკუ-  
ლამ გაიგოს: «იმ მიწემსსა, სწეონ წმიდა იაკობი, რომ  
«მელიც თავის სურათსა ცდილობს, სსხუა არაფერი  
«საქმე არა ექნება რა, არც ბაღებს გააკეთებო, და არც  
«მაღჩებს; არავის უნახავსო იმისთანა მიწემსი, რომ  
«თავის სურათს დანებოს თავი, აიღოს გუთანი და ხენა  
«თესვას მიჭუკეს და თუ დანებებს თავს, მამინ მტლებს  
«დაჩხობათ ცხვრებიო». მიწემსი მოძღვარია, სურათს სამ-  
წესოა. ტყელი დამიწეონა ჩუჭნს წმიდა იაკობსა? თუ  
მტლებს ჩაუვარდებათ სამწესო, თუ იმისი მიწემსი მოძ-  
ღვარი თავის საქმეს ყუჭს არ უტდებს, ვაჭრობას დანი-

წუგებს და იმისთანა ჩაქმეს ჩაიდენს, რომელიც არ შეჭ-  
 იყროს იმას... მაშინ სამწურო მგლებს დაწებათ, მა რა  
 იქნება? მეცხვარემ რომ თავის სურსს ყური არ უგდოს  
 და ბალები და ბაღები აკეოს, ცხვრები სად წავლენ, ვის  
 ჩაუვარდებათ? თუ მეცხვარეა, თავისი მეცხვარობა უნდა  
 ქნას, თუ მებაღაა და, დეე მეცხვარობითგან ხელი აიღოს..  
 მაშ რატომ იქნება?... რას ბატონს, შეიძლება რომ ერ-  
 თი კაცი ემსახურებოდეს?... ერთის ხელით რისი სისამირო  
 დაიჭირებს?... ისეც ეს საქმეა. ყველა თავის საქმეზე უნდა  
 ბეჯითი იყოს.

ერთიც ვნახეთ და უძახეს ჩვენს შატოლისა ღვლელებს  
 შეიდანსე; შენ, ილუკ! ვაი ერბოს ალაგი არ იცი?...  
 საშინაოთ მინდა (მაშ სხვა რისთვის უნდა უნდოდეს თუ  
 არ საშინაოთ), მძალე არ იყოს, ბიჭო.... წმინდა ერბო  
 იყოს.... საქო! ერთიც ვნახეთ, შემოისმა უფრო მად-  
 ლი ბახის სმიო დროალი,—ბიჭო!.... ვაი ღვინს ალაგი  
 არ იცი?... დღეს ან სხვაღ ღვინო დამაკლებს, პაყადუ-  
 სტა ერთი გაისაბჭე, ტიკტოდა აავსებინე... რა ფასიან  
 ღვინო იყოს, ტერტერჯან, ჰკითხავს საქოა,—ვაი თავი  
 ღვინო იყოს... ხო იცი ჩემი ხასიათი, სანამ თუნიც ხუთ  
 ექვსი აბასიანი არ იყოს, ეელში არ ჩამივსა... სამ რთხ-  
 აბასიანი ღვინო ხო დამე წულის მაგოროთ ჩარეკით თა-  
 ვით მიდგა ხელში.... ვიცი ტერტერჯან, რატომ არ ვი-  
 ცი, რომელი ღვინოა თქვენს შესაფერი... ცუდ ღვინოებს  
 ჩვენსკი ვერ დავლევთ?

აი ამისთანა საქმეებში არიან ჩვენსა სოცნი დიდ შატოკ-  
 საცემნი მღუღელნი და მეორე უმცროსნი ღუღელნი ხო

ჩაღა თქმა უნდა! ან ამბობენ თუ, ვაჟო, ამდენი ხალხი  
სულ იმათ უყურებს, იმათ ახარისნ ეკლასნი. ძლივ. . .

. . . . .

მაშ რა გონის? ღუღლობა ადგილი საქმე ხო ან  
არის? კაცმა პატარობისს ბევრი უნდა ისწავლოს, თავი  
სი ჭკუა და გონება ეკვლევისაზე და მოწაფებზე უნდა  
ჭქონდეს, რომ წავიდეს და კაი მოძღვარი გამოვიდეს,  
თორემ დღეს არი თუ ხვალ იმისთანავე ღუთის რისხვა  
განმზადებულან ნახათ და აბიუთისთანა ღუღლევისათჳს.  
ღუღლობა ისეთი საქმეა, რომორც სინათლე, რომორც  
ძაღვის თუთრი და უძანკო საგანი. თუთრ და სპეტკა სა-  
განზე, ერთი უმცირესი ღაქა, კვება აქლემის ოდენათ გა-  
მოხნდება. ისეც ღუღლეების ერთი ნუშის ოდენა ურიგო  
საქმე, კვება მთის ოდენათ დაისხება; მაშ, ღუღლობა  
მისხარობა ხო ან არი. ქრისტეს მაგოიწათ, თავიანთ  
ღუთის მაგოიწათ დგებიან ისინი... მცირე საქმეა ესა?...  
მოსამსხურე რომ თავის პატარის ალაგ დააყენონ და  
თავიანთ მამულები სულ იმას ჩაბახონ, რასაკურეულია  
რომ დიდი პატრიკია იმისთჳს: მაგრამ, კაი იმისი ბრადი,  
კინტ ურიგოთ მოიქცევა. ამის. . . . .

. . . . .

აი კიდევ რასა სწერს წმიდა იაკოფი: (549 და 545  
გვერდზე) «მღუღელი ჭკვივის შულებმა ღუღლეებმა, ჭკობ-  
მა და ფუნქებმა თავიანთ თავს უფრო მეტი პატრიკი



სტეს და თავიანთ თავი უფრო შეიყვარეს, ვიდრე ის სა-  
 რისხი, რომელიცა ჭქუნდათ იმათ. ამის გამოც იმათმა  
 მოწაფებმა ანა ჭსტეს იმათ ზეტივი, თითონ იმ დედაკაცებსაც  
 რომელნიც მოდიოდნენ კარავში სალოცავათა უპატიურათ  
 ექცეოდნენ ისინი, იმ დედლის შვილები. იმათმა მამამ  
 ჭქვივმა შეიტყო ესეთი იმათი საქმეები, მაგრამ ისე  
 მწარე სიტყვებით არ დატუქს ისინი, რომ ცოცხე რიგი იყო.  
 რომდესაც იმ დედლებს საქმეებზე ხალხის ლაპარაკმა მო-  
 ადწინა იმათი მამის უურამდინ, მაშინ დაუძახა შვილებს მამამ  
 და უთხრა ხალხში: ეს რა ამბავები მესმის თქვენს დედას,  
 ამდენი ხალხი თქვენს სხიულელათ მოსულას; რათ  
 აუპატიურებთა დეთის სამწყსოსას, არ უნდა იყოს  
 მართალი რაც მესმის... ეს იყო იმ უფროსის სამა-  
 რთალი. ერთი გაჯავრდა და მალეც დაჩუმიდა. იმის და-  
 ტუქსვისაგან ანაინ გასწორდა.

ბატონო ჭქვივო, ბატონო მდედელო, სამწყსოს უფო  
 რისო და თავო! რაცა ნახე რომ შენი შვილები შენს  
 ტუქსვას ანაფრეს უურს არ უგდებდნენ, უნდა გადაგვეუ-  
 ნებინა ისინი დედლობითგან. ამგარათა სხანს, რომ შენ  
 სამწყსოს თვალინ შინათ გაჯავრდი იმათზე და ანათუ  
 გუღითა. »

ქელებში  
 დედლები, სტაქნით დჯნოს დაუნეგნ სოდეო და ისე სშენ,  
 თუ დჯნო ზატარა არ მოეწონათ, ცხვრის აწევით ეუბნე-  
 ბიან თავიანთ ნეყნი და წმინდა სმით სახლის ზატარანს:  
 (ყველანიც ნეყნები და კონტა ზმანდებიან): თქვენმა  
 მსგამ, რომ ისე რეები არ გაიხსნება ამ ქალქში, რომ

ჭაშნიკი პირველათ მე ანა ვნახა,... ეს რა ნაირი ღუ-  
 ნაა?... რაზედაც გინდა დაგენაძლეკები, თუ ეს კახური  
 ღვინო იყო... წახვიდოდით დაჯოცრელებო კიგოლასშელის  
 დუქნითგან მოატანინებდით, ჩემი მაგიერ ერთეული და,  
 ნახავდით რა ნაირ ღვინოს მოგტემათ.... რა კენა... ჭო...  
 ესეც ღვინაა, რა გემოსა ხედავთ ამ ღვინოში?... ღვინო  
 რომ ენას ანა გლეკვამდეს, იმ ღვინოს ღვინოს ვეტყვი?»  
 ხო არ იტყვიან ისინი, რომ ქალაქში დიდნი და პატარა  
 ნი არიან, დარბინი და მდიდარნი არიან; ვეკლას ერთ  
 ფასიანი ღვინო სად შეუძლიან იყიდოს, რომ იმათ ჭაშ-  
 ნიკ ნახან ღვინობითგან იყოს?... იქნება შეძლება ანა  
 აქვსთ... ერთი შეუგნებლობაც იქნება?... ღვინის სასმე-  
 ლათ და საქეიფოთ მიდიან ისინი მიტყვალბულის  
 სახელში, თუ მკლავიანების ნუგეშისაგან და იმედის  
 მისაცემით? ერთიც ეს, რომ იმ დროს თითონვე ტოლუ-  
 ბასათა დებინა და დიდი სახელი ჭკონით მკლავიან-  
 ბის რიგინათ დათრება!... მამ ახლა ერთეული უნდა მკლავ-  
 ვიანების ნუგეშისაგან!... ახალი მოდინისა უნდა იყოს  
 კვრე... რომ ახლა ახალი მოდინები აქვსთ, ჩუქნი ტერ-  
 ტერებიკი ნაკლებათ იცნობენ თავიანთ თავს? . . .

ლოცვასზე, კვლავისაში, . . . . . ერთი ასეთი  
 ლოცვალბუენ, რომ იმათ გვერდით მდგომნიც ძლივ გა-  
 იკებენ იმათ ნათქვამ ლოცვასა; გასეთიკი, . . . . .

. . . . .

უგზავნიან იმათ გარდაცვალებულის ახალგაზდა პატარა-  
 ძლის კოლხუერტს (\*) ჩუქნი ზოგიერთი დიდი ტერ-

(\*) კოლხუერტი ნიშნავს მიტყვალბულის ტანისამოსს

ტერები, ორ სან დღეს შინახვენ ხელმე იძის; მერე იღეს ბენ, ბოხნაში შეჭკვრენ, უკან უბრუნებენ მიტვალბულის ჰატრონს და უთვლიან: «თუ ქალის უბის სანთსაც და ხვეკრდის სანთსაც გამოგზავნით, კარგი იქნება და, თუ არა, და არ იქნება... ბევრს ინაღვლიან თუ არ იქნება!... მიტვალბულის ჰატრონებიც აიღებენ ხელმე და იმ კოლხურტს სრულათ აძლევენ გასათხოვარ ღარიბ ქალებს სან... ჰახია თუ არა?... მან რა ქნან?»

უგზავნის მოწაფე თავის მოძღვარს ახალ ჯიშარ დაწერილ ახალგაზდა კაცის კოლხურტს. იმისაც უკან უგზავნიან, ქულაჯა აკლიათ, ისიც გამოგზავნეთ. ვაჟო, ერთი უთხრან იმ სანთის მოძღვარს: იქნება იმ სწულ მიტვალბულის ჰატრონებს ქულაჯა დაუგინაკებიანთ და სანთში მოუხმარებიანთ ის ფული; ამას ხელ ადარა ფიქრობენ ისინი. გინა კითხულობს, აქვს მიტვალბულის ჰატრონს თუ არა, — ათ წელიწადში ერთი ძლივ მოკრება ხელმეო მოწაფის სანთში და ისიც რიგინათ არ დაგვინებენ ჩუქნათ, მან რეგორ იქნება... ვეულებურე რიგინათ უნდა იყოსო, — წმიდა სამთელი თითო აბანინათ, ორმოცისათხუთს ფულიო, კაი ქელეხიო, დეკანოზსაც მოვიყვანთო, წირვის ტახლაც უნდა უკრთოსო და დიდი თავი შექარიც ჩუქნათ... რა კარგი ანგარიში სცადნათ და(!) ესე თავიანთ ღოცებები და სანთებს იცადნენ(!) ამისთანა საქმეების სიან ერთ წამ-

რომელიც ეძლევა მოძღვარს. ჩუქნითაც არის მგონია ეს ჩუქნული. მთარგმნელი.

ზევი გააკეთებენ ხოლმე უწიგნოთ (!) ღარიბი მიტვა-  
ლებულის სამარხათ აღებული კალი სამ ოთხ წელიწადს  
ძლივ გადაიწევიტება ხოლმე, ისიც რა კაით, კაცლახით  
და ტანჯვით, ამასთან ფულის სარტეპელსაცა სწევენ სანამ  
თავს სრულაობით დაისხნიდნენ კალისაგანა.

სახლის უფროსი, სახლის ხელმწიფე ვაჟყვანი კვდება,  
იმ სახლის სინათლე ქრება, საძირკველიანათ იქტევა ის  
ოჯახი, იმის ახლგაზდა ცოლი, ერთის ანუ ორის წლის  
შატარძალი ქვრივდება, შავუბში ეხვევა თავით ფესმდინ,  
ფუნჯიან ჩადრს იბურავს ტანზე, ექმსი შვიდი თვს ვმას-  
წლის მეტი არავინა რჩება იმის სახლში, ერთი გულ-  
მომტვიკენ არავინა ჭყავს საწყალ ქვრივს, ორის გროშის  
მწვანლის გარეოგან შინ შემომტანი არავინა ჭყავს იმას,  
ღარდითა და ნაღვლით გული საკე, გულსხელ დაკრეფი-  
ლი, საწყალი ქვრივი ზის ოთხ კედელ შუა შავათ და ბნე-  
ლათ. ამოდენა მწუხარებას გაუძლავს თუ, თავის ქმრის  
სამარხის ფულისათვის იფიქროს მთელი წელიწადები?  
ერთხელ ღუდღუების მუცლის კარგათ გაძლავის მიზე-  
ზისაგან, რამდენი დღე და რამდენჯერ საცოდავს ქალს  
ცარიელი ზურტიც არ ექნება ხოლმე, რომ თავისი მუცელი  
იმიოთ მაინც გაძლავს!.... ზის საცოდავი ქვრივი თავის  
ქარბის წინ, ვმასწავლი კალთაში, ძუძუ ზირში, ერთს მხა-  
რეს ვმასწავლი ძუძუს წევით აკლებს ჯანსა, მეორე მხარეს  
იწვალებს და ჩაიცივიკებს საკვრავისაგან თვალებსა, ამას-  
თან იხველიტება იმის ხელის თითები ნემსისაგანა.... ში-  
ცვალელებულის დასამარხავათ კალათ აღებული ფულიც უნდა  
გადაიხადოს, ვმასწავლიც უნდა შიანხოს, მიტვალებულის

ცეცხლიცა სწავს იმის გულს და ცოცხლებსაც! რა ქვს გული უნდა იყოს, რომ გაიგოს ამისთანა საცოდლობა და არ შეწუხდეს გული საცოდვე ქვრივისათვის!... უბედურად და- დაკაცო! შარშან, შარშანწინ, თანჩებით და ატლასებით იყავ შემოსილი, ღამაზე ქმრის გვერდით იჯექ და ახლა ვაის ეუბნები შეს შავს ბედს, რომ შეს შუბლზე შავის მუ- ლნით დაუწერია დამწერს! — ემაწვლი ჯერ კიდევ ძუ- ძუსა სწოვს... რამდენჯერ იმ რძესთან მღაჟე ცრემლები დაუღვრია დედას ემაწვლის ლოყებზე... რამდენი ცრემ- ლი შარეულა იმ ემაწვლის ნაწევან რძეში, ჩასუღა მუ- ტულში და არეულა იმის სისხლში... ემაწვლობით განკე ივარება იმისი გული სიმწარით, საწვალ ემაწვლს, ყოველ საქმეში სჩანს იმისი ობლობა... იზრდება უპატრონოთ, უხედამხედველათ... ყოველ მხრიდან, როგორც ნათქვამა, იმედის მიმცემნი ბერნი არიან და შურის მიმცემნიც ცოტა... ის უბედურებაც არ ყოფილა ქვრივსა, რომ იმ ემაწვლიც არ დაჩხომილა და არ ეკანკაუნა იმის გუ- ლსა რხერ ტილათ გაზრდიოთ... შველი არის, მამა არ არის... სეკდით ივარება იმისი გული, მაგრამ რას უშ- კელი... ამის შემდეგ რა გული აქვსთ ჩუქრის ზოგი- ერთს მღჴდლებსა, დიდგონ ტერტერებსა?

.....

ხო რასა სწერს ჩუქრნი წმიდა იაკობი (369, 370, 371 და 372 ბვერდზედ): «რათ უნდა გაკვირწოვს ჩუქრნი გული იმაზე მეტად, როგორც კვიწარებს ის იუქრი, რომ შოგოთისა და ერთმანერთის წინააღმდეგობის მიზეზით

ჩუტნ სემწესოთგან გამოვიდუნ ცუდნი და ბოროტნი  
 მატნი, უპატოუკნი და მარცხენალნი, მწუკეკუენი, ჯარის  
 შმინახეუენი, მტრობის და შუტის მოუარეუენი, წერო  
 მის ჩამომკდებნი და თჳსის მომოსკუენი; უხარანთ  
 სამწესოს ერთმანეთოჲ დაცომა და იარებან ბრუნდე  
 გნახე, ჭეშმარიტობასა ჭქეუენ და ხლას არ უშეკუენ.  
 ისინი ბილწ საქმეობე არიან მტკიცეთ, ურიგო საქმეო  
 ბის შემწეობითა ცხოვრობენ; კარგის და კეთილი საქმის  
 მასხარათ ამკდებნი და თავიანთ სარკებლობის მძებნეენი;  
 სწორე საქმის დამცინებუენი და წინაღმდეგობის მოუჲ-  
 არეუენი; ახირებუენი, მახხუბარნი, შოთის ამტყენი,  
 ცოდუების მამოცნნი, ურიგო საქმეობის დამბადეუენი და  
 ტუუილების მამოცნნი, აქა იქ ამბაკების მიმტანნი, დარი  
 გების ხლას მოუკარებუენი, ჯარის შემინახეუენი, სპა-  
 გელ მესხიერების მქონენი, თავიანთ ნების ამსრულებუ-  
 ენი, გლახის შემირისხეენი, დიდუენი და ამპარტყანნი,  
 თჳსე გატყენი, მურტყენი, მატყუარნი, მემთვრალენი  
 და მჭამელ მსმელნი, ცრუნნი; სჭამენ ღუთის სახელითა,  
 შატყის შოულობენ ღუთის სახელითა; ასენებენ იმის  
 სახელსა და იმის სიტყუებითგან კი შორს არიან; ესენი  
 არიან ცრუ მუშები, ვერცხლის შემინახეენი, სასარგებლო  
 და კეთილ საქმისათჳს ყრუნნი; ესენი არიან ბოროტ მო-  
 ქმედების მსახურნი, ამხანაგების დამჩობნი და ხორბლის  
 ღუარძენი; ესენი არიან ცრუ წინასწარ-მეტყუენი და  
 ფარისევეენი ქრისტიანნი, ტუუიენი ქრისტიანენი, ღუთის  
 აინუმში არ ჩამკდებნი და ურცხვენლათ ხარისხის მშო-  
 ნეენი; ესენი არიან ჭარამნი გუენი, ჩუენი . . . . რა

მელთაღა აზ შუქლიანთ . . . . ესენი არიან თავიანთ თავის გამმართლებენი, ცოდვებითგი სავსენი, უგონონი; ესენი არიან ამრევადმრევნი, შოთის მომხდენნი და ერთმანერთისაგან გამრევნი; ესენი არიან კეთილ საქმეებისათჳს მიმნარენი და ბოროტ საქმეებისათჳს კი მღვიძარენი და თუბლები ახილებულენი; ესენი არიან თავიანთ თავის მოუწყენი, ღუთის მტრენი, ქრისტეს გამყიდვენი; ესენი არიან ძველი ცომნი, დაგლეჯილნი ტყვენი, ძველი რანისამოსნი; ესენი არიან ცუდის მოღვაწეკენი «მოაგვეციო ჩუქნი». მთქმენი და ძმებში შოთისა და დაჳი დარბის ამტკენი, გული ცოდვებით სავსენი, ცრუენის მქონენი; ესენი არიან ტბილათ მოღვაწეკენი, მწარი, კი საესენი და გულის გამომირავნი; ესენი არიან შესანი გველისანი, სიკუდილის წამლენი, ჯუბათ მცემენი, ქრისტეს გამტმენი.»

აი კიდევ რა სწევია წმინდა იაკობის წიგნში (580, 581, 582, 583, 584, 585, 586 და 560 გვერდზე): «შურის-ძიება და ერთმანერთის წინააღმდეგობა, ასტეხეს სოღმე ხემწიფეებში და ხაღხში; შოთისა და ომისა; იმიო სავან დაეცა ქაღაქები, დაიღუპა და დაიფანტა სამწესო, გაქრა სოღლეები და მინდვრები, მიაყარა ერთი ერთმანერთზე დახორცილი ხაღხის მძოვრი და ხღმით აგუწვა მოხდა მრავალჯერ; შოთი და ერთმანერთისაგან გაყრა, და განმორება მოხდა ჭაღაღ ღვიძლ ძმებში, შურის-ძიებისა და წინააღმდეგობისაგან, ერთი ქაღაქითგან მეორე ქაღაქში გარეკა თავიანთი ქმუნითგან უცხო ქმუნანს და მოაშორა თავიანთ ნათესაობასა, იმისგანვე

გახდნენ ცოლი ქრმისა და ქმარი ცოლისა წინააღმდეგნი, იმისგან მოხდა, რომ ინათი შჯლებიც გაამაყდნენ თავიანთ დედმამაზე, მოაშორა საუჭარკლი საუჭარკლესა, სკიანიდისიანები და ერთმანეთისათვის თავ დადებულნი ერთმანერთის მტერი გახდა; ფრთონა ჩამოკვდა და ამხანაგი ამხანაგს წასჩხება, გაუკა ორი სამისაგან და სამი ორისაგან. გაცი ჭკლავს თავის ამხანაგის სიტყვით გაცსა და ღუბავს თავისის ბიწის ჰიჩითა და სიტყვებითა; ჯავრის შენახვას ჭბადავს შურის ძიება, სტატებს ერთმანეთისაგან, გააქვეს ხოლმე, ხოლოტი ფიქრები გროვდება იმათში და ობეს იქ და ურიგობის ძველი ტომი ძველდება იმის მუკელში; ურჯულობისა ჭბადავს და მოაქწეს მწარე გურგები, ღამის ძილს უღიდავს დროს არომევს; სიუჭარკულს მტრობათ გარდაქტავს, ახლავს ნათესაებს გაუმატიურებინებს. თუ ერთი ადამიანის გულში უეტროთ კეთილი საქმის ჭსრმა გაიანრა, ეშმაკი გასწევს და იმისაგ ვუღითგან ამოცდლის ხოლმე; კეთილი თესლი იხრობა იმის გულში, როგორც ხორობალი ტეტხლში. კეთილობის გურგები აკლდება იმის ფიქრებსა და ამოღების ხოლმე იმის გუღითგან კეთილობის თესლი; ეშმაკი იმის ჭსრების კარებებზე დასუენებს ხოლმე თავის ამბის მიმტან მომტან ყანულებსა და იმის ფიქრებს სხჭა და სხჭა ნაიროთ შუეტვლის ხოლმე და ატოუნებს; ჩაუჯდება ხოლმე ცოტაცოტა, წუნანა წუნანა წვალივით ჩუმათ ჩუმათ და გაუქწავებს ხოლმე გულსა მაგარ კლდესავითა; როცა ჩავარდება იმის გულში თესლი კეთილი, უხმება ფერსკები და შრება; ადგება



ხელმე, ღმრთულადს როგორც დახუკუელა, მაგრამ იმის  
 გულს არ ესმის, თუ რა სოქებს იმისმა ტუჩებმა; იმისი  
 ზიზი სწავლასე დაზარალებს, გულივი კეთილ საქმეები-  
 თვის წარეილია; ამოიღებს ხელმე იმის გულითვის  
 გულის განწმენდაზე და განკითარებაზე სწავლას, ავიწყ-  
 ბს და იმისაღ ასსოვს გუშინდელი ნასწავლი; შემტარს  
 ჭასრებით სავსე იმისი გული და ეს ასრები აღულებს  
 გულს, როგორც დიდის ზღვის ღრმა წყალს; დახუკუ-  
 ბულია იმისი გული და გამავებულია იმისი ფიქრები და  
 შეშლილია იმისი ჭასრები; ეშმაკს უჭირავს იმისი  
 ხელი და მიჭყავს სიჩქარით და ატარებს ბრუნდე ბნაზე;  
 ამოიღებს იმის თვალბითვის უოკელ კეთილ საქმეს და  
 თავის ბოროტ მამულებსავე ასხილებინებს ხელმე თვა-  
 ლებსა, იმითვე ასმარებინებს გულს და გონებას; ეუბ-  
 ნება ნუ უგდებო უურსაო, ნუ მოიწონებო და შოწს  
 იარყო შერიგებისაგან და სხუა კეთილ საქმებისაგანაო;  
 ეშმაკი იტინის, რომ ადვილათ აჯერებს და ადვილათ მო-  
 ატურებს ხელმე იმას; დამონაკებს ხელმე, იხდის უმას-  
 თა და იმისხურებს როგორც უნდა; სძლევეს უოკელ სა-  
 ქმეში და იმის თვალბს ჭამა სმის სიამოვნების მეტს  
 აწას უჩვენებს, ასე რომ, როგორც კაცი ფრინველს სა-  
 კნებს უფრის ხელმე, ფრინველსაც, უხარინ, რომ ხედავს  
 საკნებსა, ამასკი არა ფიქრობს, რომ კაცანათში ზის; ში-  
 დის ფრინველი, სჭამს, კაცანათი მოუჭერს ხელმე და  
 იმის დამტებს უხარინ. ისეც ის კაცი, რომელსაც უფარს  
 სიშურე და წინააღმდეგი საქმეები ივსება ურიგო საქმე-  
 ბის ფიქრებითა და ხმება იმ საქმეების სიწმინდისაგან;

ატეუებს იმას ეშმაკი, როგორც იმ ფრინველს, უურის წინ საკენეს და ღუზავს იმისვე იარაღითა; როცა დაიჭერს ხოლმე იმას ტვინათ, მოტყუებითა, ასეთ საქმეებს ასა წავლის ხოლმე, რომ ჯერ იმის უურებს ან გაუგონია; ისიც სწავლობს იმისაგან წინააღმდეგათ და ურიგათ სა- მართლის გადაჭრას, შეიკრებს ხოლმე თავში სასწებელ ჭაზრებს, ერთბაშათ ივიწებს საკეთილთ საქმეებს და ეკარება გონება და მტნება; რომდენიც გადის დღეები, იმდენი უფრო ემატება იმის სასწებელ ჭაზრებს; გული იმისი მოიწონებს ხოლმე ცუდ საქმეებსა და ენა იმისი ივსება ჩხუბის და შფოთის მომხდენ სიტუაციითა, ამი- სთან ენის წვერი გველის შესამსე უფრო გარდამეტათ მწარეს!.. საყურადღებო, წიგნს მართლ საკითხავათ კი ან უნდა ვსწავლობდეთ, უნდა ვმოქმედებდეთ კიდევ იმ წი- გნების მიხედვითა, სანამ ვაგრი და წინააღმდეგობა ვისიმე ბულში გვაქვს, ჩუწნი ლოცვა ან შეიწუნარება, ჩუწნი წირვა ცაში ჯერ ავა და ჩუწნი ცოდვები ვერ მოგვე- ტევა, ამიტომ, რომ სანამ ერთგულობა და ერთმანერ- თის სიუყარული და ჰატეის ცემა ან იქნება ჩუწნი, მანამ ცუდი საქმეების და ბოროტების კარებები სულ დია იქნება და ეშმაკი შემოვა ჩუწნი დასარიგებლათ. უფაღმა ჩუწნიმ გვასწავლა ჩუწნი: შენმა ძმამ რომ შეგ- ცოდოს, დაარიგო, როდესაც შენ და ის მართლ ხარ- თა; თუ შეინახოს, გაუშვიო, თუ ან გაგიგონოს და წაიყვანე თან ორი სამი კაციო, ამიტომ, რომ ორ სამი კაცთან დამტვირდობო უოველი საქმეო; თუ იმათთანაც ან გაგიგონოს, წაიყვანე კვლევიაში, იქ უთხარ მოწაყუ-

ების წინა, მაშინ ის იყო სენთონ რეგულარ კეძითა-  
 ეანის მტემელი, ურჯულ, ამიტომ, რომ იმან არ შაუ-  
 შო ურში შენგან მოწონებული საქმეო. მაგრამ ჩუწნი  
 არც რა და სამ მოწმებთან, არც ეკლესიაში და არც  
 სამართლით ვიჭერთ ჩუწნს საქმესა; არც აქეთ და არც  
 იქით, მხოლოდ ვეუბნებით: «წეუღიმც ხარო.» უფაღმა  
 ჩუწნმა ესეც გვიბძანა, რომ სამოც და ჩვიდმეტჯერ შუდი  
 ცოდვა ჰქონდეს კაცსაო, მიუტევე ერთ დღესაო . . . .  
 ჩუწნი კი არც რთხას რთხმოც და ათჯერ მიუტევბთ  
 ხოლმე ერთ დღესა და არც რთხას რთხმოც და ათ დღეში  
 ერთ ცოდვასა; კუდარნი ვართ ჩუწნის ცოდვებისაგან . . . .  
 რისაგან არის? ჯაკრის შენახვისაგან, წინაღმდეგობისაგან . . . .  
 ის მეორე საქმეები ხომ იქით დარჩეს.

ნახეთ? რეგულარ უნდა ეცადნენ ვეკლანი, ნამეტნავათ  
 ღუდლები, ურჯოლ საქმეებისაგან მორიდებან? ყოველ  
 მოქმედებაში ფრთხილათ უნდა იუწენ, თორემ ბოლო  
 ცუდათ მოვა, და ეს ცუდიც შორს არ არის. რისაც ღუდლები  
 სჩადიან, ხალხიც იმას უყურებს: ისინი კაცათ იქნებიან,  
 ხალხიც სიყვარულით იქნება, თორემ ცუდ საქმეს, ხო  
 ანთ რეგულარ მალე სწავლობს კაცი. ერთი მტინკედი  
 ცუდი საქმე ჩაუკდეთ იმას ურში, სვალ ნახამ რომ ერთი-  
 სოჯს ათი მოუმატების და ათისთჯს ათასი. . . .

აი რა დაუწერიან იაკობს თავის წიგნში (352 და 353  
 გვერდზე): თქვენ რეგულარ ასწავლით, გიყვარდეთ ერთმან  
 ერთიო (ესღა ხო, მადლობა ღმერთს, ამის მოქმედი და

ამის მოქალაქე ღუღუღებიც აღარ გვეყვანან) თქვენსი სა-  
 მსენი ხართ სიბრძოლითა და ერთმანერთის ძახვითა.  
 ვერა ბეზრდებით; როგორ გვასწავლით ჩვენს. «ერთმა  
 თუ შეგან აიღოს რაღა, შენ იმას უკან ნუღარა სთხოვ»;  
 თქვენსი აიღებ ხელმე გიდეც და თქვენს სედეცსაც  
 სარგებლით აგროვებთ? როგორ ასწავლით თქვენ სევე-  
 ზსა, რომ დამდაბლებთ თავი თქვენსი, მორჩილნი  
 იყავით, და თქვენსი ამხარტავნობით გიდეც და მასთან  
 უსამუსანი და ურცხვინიცა ხარ? როგორ ასწავლით, რომ  
 დაუტოვეთ ეს ქმენა, მოკლე დღისათვისა, ამ ქმენ-  
 ნის დიდება და ზატივი, თქვენსი იხარებით იმასი?  
 როგორ ასწავლით, თუ გლახები შეიბრძოლო, ზატივი ეციო,  
 თქვენსი შეუბრძლებელი ეტყობით თქვენს გლახა ამხა-  
 ნაგებს? როგორ არიგებთ სჯულს, თუ ამოიღეთ, ამოი-  
 ფარეთ გულისგანა თუ ვაქმნის ვისიმე ჯვარია, თქ-  
 ვენსი უწინდელი დარბლით სამსენი ხართ თავით ფეხს-  
 მდინ? როგორ ასწავლით, რომ სიუფარულით, მოვდობი-  
 ანათ და სიამოვნებით იყავით თქვენს მშობანა? თქ-  
 ვენსი ერედა ერე აურეკადაურეკა ხელმე მთელს ხა-  
 ლხსა?... ცასადებები თქვენსთჳს არის მობარებული, თქ-  
 ვენს ხომ არ შადიხართ და არ შადიხართ იქ; იმათ  
 რატო აღარ უშეგბო, რომელნიც მოდიან შესასვლელათ?  
 ვინც ასწავლის და თითონაც ისე იტყვია, ის დანახება  
 დიდა. კერცხლი (ტაღანტი) მიგიდიათ და რათ გამოი-  
 კრავო მხვრებში, ... ის მოსამსახურე, რომელმანც კერცხლი  
 შინახა, ბნელს აღატს უნდა წავიდეს.»

ტატიკო ახლა ვინ არის დიდი? ის არი დიდი, დიდი

მღუღეღი, დიდი შიშველი, რომელიც ასწავლის კიდევ და რასაც ასწავლის, თითონაც იმას სჩადის. . . . .

ნაკეთ, რა კარგათ უნდა წმიდა იაკობს თავის დროების სიმღუღეღო? ანის თითო სიტყვას თითო ცქერა და დი-  
ნს, აფერის ბერო! თითონაც ბერი, კვისკობალი ყო-  
ფიდა; მკრამ ხედავო რა სწორეთ, დაუძადაკათ, უშირშია  
თნოთ დაუწერია უკვლადუერი? სად არიან ესეა იმისთა-  
ნები? თუცა არიან კიდევ რთიოდენი, მკრამ იმათთან  
ერთობა არა აქვთ. . . . .

სიუვარული და ერთობა არაოუ ღუღეღებში უნდა იყოს,  
ერის ხაზშიანც, შენ რომ დაგიშედეხა რამე, შენ რომ  
უბედურებაში ვარდები, ის ჩემთვისც შესწუხარი არ უნდა  
იყოს? თუ ერთმანერთის შემწყობას არ ვიხმარებდით,  
მას ღმერთთან რისთვის გაგვანინა აძენი ხაზნი? ერთ  
კაცს გაანინდა; ის მოკუდებოდა; მეც მეორეს გაანინდა  
და ესე წავიდოდა ამ ქმნების დაბოლოებამდინ. თუ კა-  
ცი ერთმანერთის შემწყობაში არ იქნებოდნენ, თუ ჰი-  
რუტეების მსგავსათ იტხვრებდნენ, მას ღმერთი რაღათ  
აძევდა კაცს ჭკუას და გონებას? რადგანაც ბერიც მია-  
უცია კაცისათვის, ბერისაც მოითხოვს.... მოითხოვს, რომ  
შენ თუ შემდეგ ხარ, ხამოვადნიღს შეაძლებინო, მიაქ-  
რათ (ნასვიდობის ფასით) მისცე, ღუქნათ დასო; თუ  
მცოდნე ხარ, სხეებსაც უშეკე; ღმერთს უფულოთ მო-  
უცია შენთვის მაცოდენი შინა, სირცხვილი იქნება, რომ  
საწულებს ცოტადენი რამ ასწავლო? რაც ხელითგან გა-

მოგივა ის ტანრიკა? ან სთქმს ოუ: საქმე ანა ტაქუს?  
მე ჩემთვის მომიტოვებია ფულები, ჩემთვის მისწავლია.  
აბა ეგ ჩემი და შენია რომ ჩუქნს ოჯახს აქცევს!

..... მეც ვიღაზნაკებ  
ერთს საგანზე, შენც, სხვებიც.... მე ტუდი ვარ, — შენც  
იღაზნაკე, იმათაც იღაზნაკონ.... რამდენიც ბეჭრი სან-  
თელი ანთება ბნელ ოთახში, იმდენი უფრო სინათლე  
არ იქნება?... სანამ ღუღლეს წარადღი არ მივცეთ, არ  
უნდა იღაზნაკონ? ჩუქნოვს წარადღი ანაგის მოუცია,  
მაგრამ ვიღაზნაკობთ.

..... ჩუქნ ჩუქნი ტუაკები ვაკეთათ, თუ  
სხვის ვალები გარდავიხადოთ?... არ ვიცა!... ეგ სადაუ-  
რია? სანამ არ ტვაწეინონ, ანაფერს უურს არ უბლებთ?  
იქნება ეს ჩემი ღაზნაკიც წუენა? მიიღონ ჩუქნმა ღუღ-  
ლებმა და იქნება იმათგანმა ბეჭრის აიღონ უურნადი  
კრუნტი და გაშინჯონ მხლოდ იმის კანმის რაფრიალ.

.....  
იხეე ის ჩემი და შენი მიმღერეკს სისხლს! ახლა ჩუქნ  
ერთი გვარისანი ვართ, ერთის რეჟულისანი ვართ; დიდიც,  
პატარაც, ღარიბიც, ღუღელიც, გლეხიც, სოფელიც, ქა-  
ლაქელიც; დაბადიც — უგელანი ერთნი ვართ, ერთის გვარის  
ნაჭერები ვართ; სულ ერთათ რომ შეკრიბო ეს ნაჭერე-  
ბი. ერთი მთელი რამ გამოვა, სახელიც ექნება: გვარი.  
ერთი თავის გვარის თვალთ, მეორე ხელით, ერთი ფე-  
ხით, ზინით, უურით, გულთ, წელთ, მხრებით, თავით.... რომ  
მელს მოსჭრი, რომ ან ანა ეტეინონს და ან ანა ემე-  
ნიონს კაცს? თვალს შეუძლიან უურს უთხრან: უურა!

შენ არ მინდინათ? დანახავს თვალი, მაგრამ რა უუტი არ ექნება და რა ვერ გაიგებს, რას ამბობს ხალხი? ისეც ცხვირის საჭირო, წელიც, მხრებიც, ააგიც, ხელიც, თუ ხიც, უკვლანი საჭირონი არიან. ღუდელიც არის გვანისათვის საჭირო, გაჭაბიც. სელახსანიც, მხუნელადიკველიც, რა ვამბობ, რომ ჩუბნი თუ ღვინები არ არიან ერთმანსერთისაოჯსა, ამის მარტო მე ხომ არ ვამბობ, ათასი და მილიონი სხვა ამბობს, სხანს რომ მართალი უნდა იყოს იმათი სათქუამი. საწყმუნთო იყავი, რომ სხანს ერთი რამ არ მამხლარიყოს საღმე, მანამდინ ათასი და ასი ათასი ჭადი ერთ ნაირათ არ იღაზაჯებს იმას.

ცუდი საქმის მოქმედს გაცხს რატო არ უნდა უთხრას ვინმემ: შენი მოქმედება ცუდია, შეიკრიფე გონება, აი რა გამოვა საქმიოგან. რატო არ დაიძღის ის თავის ცუდ მოქმედებას? იმისი თვალები კეთილ საქმისათვის ბრძვას და ცუდ მოქმედების შეტს ვერასა ხედავს ის. ცუდს რომ უთხრათ კარგი ხარო, ნუ გეუბრებაო, ის უფრო გაიბრუნეს. თუ ძალთან გიყვარს ვინმე, თუ იმისათვის კეთილი გინდა, იმისი შეცოთილიება და ნაკუთუქვანება მიწაში უნდა უთხრას, ამასი არც დასმდურება რამ არი და არც შესარცხენი; დღეს ცოტას განსწორებს თავის შეცოთილიებას, ხვალ უფრო კარგათ გაიგებს, აქეთაქით, უფრო კარგი თვალები ახილებული მიიხედ-მოიხედავს კარგიოგანაც კარგს ისწავლის, ავითგანაც კარგს: ისეთი ცუდი არ იქნება არავინ, რომ ერთი რამ კარგი ნიშანი, არა ჭყინდეს რომელიმე საქმისათვის მანაც. უმაწვლი რომ

ძალიან გიუჟარდეს, მუდამ დღე რომ ეუბნებოდე იმას: ძალიან კარგი ხარო, მტრედი ხარო, ცალი არა გყავსო, და იმას თავის ნაკლუდეკანება არ უჩვენო, უღატო ცხენსე გარდამეტი იქნება ის ბოლესა. იტყვის ვინმე: თუ ესე ჩემთვის ვგდივარ მოსვენებით, უყვარვარ ეველას და შატვისა მცემენო, სხუა რაღა საქმე უნდა ვქნაო, ესე ვიქნებიო, კიდევ კარგა ვეჩვენებიო ეველას თვალშიო. . .

აი რა დაუწერია ჩუქნს წმ და აკობს თავის წიგნში (551 გვერდზე): «წარვედით და ვერ ვსწავლეთ კარგათ მოწაფეთა; ის წმიდა ღირსებან, რომელსაც ჩუქნნი დღედლები დიდის შეცადინეობით მოუღობეს ჩუქნსკან, მხოლოდით სახელისათვ უნდათ იმათ; არაინა კითხულობს, თუ ვის ეშინიან ესა დჭთისა, ამასა კითხულობს, ვინ არისო ადრე ნაკურთხიო. რა ეტყვიან სოღმეკრამ ესადაეს ძველი ნაკურთხი დჭდელოა, — მობძანდია, ეუბნებიან, შენ მოგინდებოა შირველ აღატს ჯდომიაო. ძმანო! ცარიელი სახელი სამოთხეში ვერ შეიყვანს კაცსა და ვერ დაიხსნის ბოროტისაგან. რაგორც დჭდელები ნაბათი და აბიუთი ვერ დაუხსნია სასჯელისაგან. სახელთან კეთილი საქმეც არის საქმეო; კეთილ საქმეს უსახელოთ შეუძლიან აცოცხლოს და შეეწიოს სულას კაცისას; მაგრამ უკეთილ საქმით სახელი არაფრისთვის სასარგებლო არ არის. ერთი არაინ არის, რომ მთავრის ქრისტესაგან ნათქვამი სიტყვები: აფი თქუქნს რტგუნო ფარისეველნო, რომელთაც გიუჟართ ასმარესე ტანტები და დი-



ენები, სადილოში პირველი ალაგები, გიხარბიანთ, წოდუ-  
 საც ხალხი თქუტნ გეუბნებათ: «მოდუტარო, მამაო» ამ  
 სიტყუებზე მომავლნდა ესლას ერთის კაცის ცოლის სი-  
 ტუეები, რომელსაც უთქუტამს თავის ქრმისათვის: კაცო,  
 რატო ერთ შავიწღს არ იშოვნიო; რა არი, სსტუ რა  
 არა იუოხრანო, შენ ოსტატს დავიმსებენო და მე ოსტა-  
 ტის ცოლსანო. ? . . . . .

ახა ერთი ბძანება გამოვიდეს სამღუდლას უფროსი-  
 სკან, რომ ეს და ეს ღუდელი სოფელში წავიდესო, აქ  
 სავინო არ არისო. «რაო? იტუვის ის ღუდელი, . . .

მამანქეი უწინ აქ დეკანოზი, ღუდელი უფროსი იუოგო,  
 შვიკი იმისთანა ალაგსაც არ მამღუეოთო. ილაჯუ გაწუკუტი-  
 ლნი მამებით იგუვისან და იმათ შავცანს სოღმე ღუდლები.  
 ერთი ჭკითხონ თუ: თქუტნი მამები, რომ ღუდელთ უფ-  
 რონი ეოფილან ქალქში, მამ რასაკუტუეელია რომ ორი-  
 თდე რამა სცოდნათ; თქუტნ რა სწოტე თქუტნს ენსედ  
 წუკა გითხვაც არ იტით და ძალთანაც გუელ გაკლიათ? სოფე-  
 ლში წასულა ახა რა თქუტნი სავადრისია?! თქუტნი ამბი-  
 ცის რეგორ შიდიებს მავას?! დედ მამა გუეავსო, ამბობენ,  
 იმათ თავს რეგორ დავანებებოთ და რეგორ გადავარ-  
 დებოთო ტუე დრეებისაკენო. აი რა დარუწკია ჩუტნს  
 წმინდა იაკობს (344 გუეწდსე): «ჩუტნმა მარტოკარმა  
 ქრისტემ გაასწავლა; რომ ვისაც მე თავის დედმამსე და

თავის თავზე უმეტესათ არ ვეყვარებიო, ის ჩემი მოწაფე არ იქნებაო.

თუ დამეკითხებიან, მე დიდ სსსარტებლათ დავინახავ, რომ ახლათ ნაკურთხი ღუღლები პირველათ რთხ სუთ წელიწადს სოფლათ გავსავნონ ხოლმე. რა სსაკურველია და რაღა თქმა უნდა, რომ ის ახლათ ნაკურთხი ღუღლები ნსწავლები იქნებიან, და სწავლა ექნებათ... სწავლა ვიქვ და რამდენი რამ მომაგონდა. რამდენი უსწავლელი ღუღელი წარმომიდგა თუღ წინ მე ესღა? ერთი მითხარით, გუღი რეგორ არ გავსქვება კაცსა? ათი, თხუთმეტი წელიწადი ზის პისერი, დღე და დამე კალამს ხელითგან არ გავღებს ხოლმე ერთის ჩინისათვს, ათ თხუთმეტი წელიწადს შემდეგ ეტყემენია უნდა დაიჭიროს რომ, ჭა, რეგორმე ჩინოენიგი განღეს. ღუღლის ხარისხი ერთი ჩინის რღენსაღ არ არის?

ვის დავაბრალე მე ასეთი ურიგობა? მეტი ილჯვი არ არის, ისევე მძიმე სავალზე ავიღებულ დროებას უნდა ავეიდლოთ ეს ურიგობაღ. ესღანდელი დროებაა დამნაშავე; მოვას სსუღა დრო, და ეს უველათერი განწორდება, უველათერი რიკიანი იქნება.... ჭო, იმას მოგასხსენებდით: ნსწავლ ღუღლებს უნდა გზავნიდნენ ხოლმე სოფლებში, იქ ისინი ათ თხუთმეტი შაკირღს უნდა ასწავლიდნენ ყოველ იმითთვს გამოსადეგ და სსჭირა სსქმეს, ყურწალი და სსუღა წიგნები უკითხონ სოფლის მრეკვლს თავისუფალ დროს. ყური რომ ცუღ სსქმეებისგან მოშორებული იქნებათ, იქნება რომ თითონსაღ ღუღლების უფ-

რაღაცა შეატყობს, რომ ღუდუღი საკმარისათ გამოიცადა,  
 თავის საქმესე ბევრითათ არის, რაც უსწავლია ერთი ათათ  
 გაუმჩნელებია, მაშინ, იმათ ზატოვის ცემისათვის, აიყვან-  
 ნოს და გადმოიყვანოს ქაღაქს. ამ ნაირათ, მკონია რომ  
 კარგი იყოს. მაშინ მცოდნე და კეთილ მოქმედ ღუდ-  
 დებს ექნებათ ალაგი ქაღაქში, . . . . .  
 . . . ახლა მე რომ ერთი რამა ვოქმებ, მეტყვიან:  
 გაფრანგებულხარო. ხემა შვილი შეუბნება, რომ ფრანგების  
 სამღუდელანია ათი თხუთმეტე წელიწადი სწავლობენო  
 თავიანთ საჭირო საქმესათ. შერე ადგებიან და მიდიან  
 სოფლებში, მთებში, ღრეებში, ზღვებში, ცხელ ქუჩებში-  
 ში, ცივ ქუჩებში, ხალხისათვის საქადაგებლათათ, სხუთ  
 რჯულის გასაფრანგებლათათ. ჩუწნს ღუდუღებსეი ნაღდი  
 ფული უნდათ რომ თავიანთ რჯულის ხალხი სომხები  
 შეინახონ მტკიცეთ იმათ რჯულზე და, ამიტომ თუ სხვები  
 გაუსომხებიათ. არ გვინდა იმათგან სხვების გასომხება.  
 რამდენი სომხი ჩაკარდნილა იმ ფრანგების მოქადაგების  
 ხელში და მიქცეულა იმათკენ. ერთი ზატონი ჰყოლია  
 ვინმე იმათ, რომ შეენახათ ისინი თავიანთ რჯულზე  
 მტკიცეთ? რა საჭიროა. ამბობს ჩუწნი ღუდუღი, უბრა-  
 ლათ თავი რათ შევიწინოვო, წვალებით რათ ავახლოვო  
 ხემა სიცოცხლე; მარტო მე ხე არა ვარო, სხვებიც  
 ბევრნი არიანო, მათ სხვები გაგზავნონო; სოფლის  
 დაბალ ხალხში რა მანესავრებსო. . . . .  
 . . . . . ღუდუღებმა  
 ხე იცინა, რომ ისინი ქრისტეს მაგალითნი არიან და ამის  
 მცოდნეთ განა ისე გატყობილი სახელი უნდა ქრისტესთ?

აი რას ამბობენ რიგანი კაცები: ღუღუები იმისთვის აწიანო, რომაო ჩუჭნი ჭამქრის კაცებს და უცოდინარებს ასწავლენ, და დაწიგონ და უოკელ კაი კოილ საქმეების მაგალითი უჩუჭნონ. კვრამი ერთხელ მანც უნდა მიდი-ოდნენ ღუღუები თავიანთ მოწაფის სხელში და აწიგუ-დნენ იმათ შულებს, სხარებს უკითხუდნენ, უთარგმნი-დნენ ქრისტიანსან ნათქვამ სიტყუებსა, საღმრთო ისტო-რიას უამბობდნენ, ჩუჭნი წმინდანების ცხოვრებას აცხე-ბებდნენ, ატუობინებდნენ, რომ უცოდინარების თავში რჩო-ოდუ რამ ჩაჯდეს. მამინ, უკუკელად, ბეკრ ცუდ საქმეს დაიგვიწუბენ ისინი, და ცოტა იქნება თუ ბეკრი, ამ წმი-დანების და ღუთის მოსაწონ საქმეების მოქმედება სარ-გებსავით თვალწინ ექნებათ. მამ, ეგრე ხო არ იქნება? ცოდვა არ არის ჩუჭნი ხალხი?

ჩუჭნი ხალხი მიდის ეკ-ლესიაში და არც შაკს იცნობს და არც თეორს. თქუჭნი ცოდვა მქონდეს, თუ იცოდნენ, ეკლესიაში რომ არიან, რას ამბობენ: სიღუგრებს თუ ლოცუებს, თუ ვაღობას; რომ არავის უსწავლებია იმითთვის, საითგან ეცოდინებათ? იმათი რა ბრადია? მცოდნე უცოდინარის მოკალა და ჩუჭნი შინაური ღუღუები ხომ ჩუჭნი მოკალანი არიან, მაგრამ რომ არაფერს ასრულებენ, მოდი და ძალათ აასრულებინე მოკალეობა.

მხოლოდ ნათლობას და ქორწილის დღეს მიდიან ხოლმე ჩუჭნი ღუღუები თავიანთ მოწაფის სხელში.

წაიუვანენ ნეფეს და დედოფალს სუდარში. კერე ცოტა იქნება ხოლმე. «რას

მასტემითა, რომ ჯუჭარი დაწვეროკაო. თუ მოურიგდნენ, ხო რა კარგი და, თუ არა, დაანებებენ ნიუგს და დულოფაღს თავსა ეკვლესიაში და გაიქცვიან იქითგან. იმათი პატრონებიც, ილახე განწყვეტილნი აძლევენ ღუღელს რასაც ფუფსა სთხოვს ღუღელი (ისიც ღმერთის იტოვებს, თავიანთ ჯიბითგან თუ ვალს იღებენ და ისე აძლევენ).

ერთიც, არ კიცი რათ გვინდა ამოყნი ღუღლები! ერთს ეკვლესიაში ორი, ბერნი-ბუკრი, სამი, — სკამარისი არ იქნება, რომ ხუთნი და ექვსნი არ იუჭნენ? ცოტანი რომ იქნებიან, შემოსაკაღიც იმათთვის სკამარისი იქნება. ჭამა სმის და სხუა საქმეების სიხარბე რომ არ ექნებათ, იქნება რომ მაშინ ღუთის მსახურებს და თავიანთ მოწაფეებს რიგიანათ მოუყარონ.

ესაა კი ამბობენ ისინი რომ ჩუჭნაო სამწესოა უკლიოთა. მწუქძსი ჯერ პირველათ რამდენსამე თუჭს ხან აქეთ ატარებს ცხვრებს, ხან იქით, ხან მთაზე არეკავს, ხან მიხლოდში აძლეებს, კაი სამოვარ ალაგებს პოულობს იმათთვის და ამ სხით აძლავს ცხვრებს. მეტე აგროკებს იმათ ბატონებს, ცხვრებსა სწველს, მატელსა ჭკრეჭს. ჩუჭნს მწუქძებს კი სხუა ნაირათ გაუგიათ საქმე. მაგრამ იმათ თავიანთ სატკებლავს იციან: სულ აგროკებენ, სწველენ, ჭკრეჭენ.... ის მეორე საქმეები კი..... ეჭ, საქმე არა გააქმნა, ძნელია, უამისოთაც რომ საქმე რაგდება, ილალოთ მიდის, უბრალათ რათ ავიტვიკნათ თავი და შევიწხლოთ... რა საკურკედაია... ვინ რას ამბობს?

აი რას ამბობს ჩუბნი წმიდა იაკოფი (194 და 195 გვერდზე): ის მწეემსნი, რომელნიც თავიანთ ცხვრებისათვის არა ფიქრობენ, მოჯამატირე მწეემსნი არიან, ისინი მარტო თავიანთ თავს ამოკებენ..... ლჷ, უგუნურნო მწეემსნი, რომელნიც ტკბილათა სჯამთ, თბილათ იცამთ, მსუქებსა ჭკრეკავთ და ცხვრებს კი არ ამოკებთ! იმათაათ შეოფებს არ არჩენთ და შეუძლებლებს არ შეამლეობინებთ ხოლმე, იმათ წელელებსა არ შეუხვევთ, შეწეხებულებს ნუგეშს არ ამლევთ, გზა დაკარგულებს გზაზე არ აყენებთ, დაკარგულს არ ეძებთ, და მსუქანსა და კარტს არ ინახავთ, მოტყუებით და ძალათ აწვალებთ იმათ. მშუბნიერ და მსუქან ცხვრებს ვეკლახე უწინ თქუბნი იგეთებთ სსჯეკლათ და დანაშთენსაც ფეხ ქეწმა ჭქეკლავთ და მიწასთან ასწოკებთ. გემბიელ და წმინდა წელებსა სვამთ, დანაშთენსაც თქუბნის ფეხის ნასრესსა სჯამენ და თქუბნის ფეხით ამღერეულ მღერევე უბემურ წვალსსემენ. ესენი ბიწიერნი მოჯამატირე მწეემსნი არიან, ამიტომ, რომ არ ამოკეს ცხვრები, კაი გზა არ უჩვენეს იმათ და მგლის ჰიროითგანაც არ დისხეს ისინი. რომელსაც მოგა მწეემსების უფროსი (იესო ქრისტე), გაშიონჯავს თავის სამწესოს, მოიწოდებს იმ მწეებსებს, მოსთხოვს ანგარიშსა და განსჯის იმათ მოქმედებსა. განახარებს იმ მწეემსებს, რომელთაც კარგათ შეუნახავთ თავიანთი სამწესო, მამინ გააკვრებს იმათ.» ხედავ ღმთის წმინდა სამართალსა? მოსვენებაში და უზრუნველობაში შეოფებს დასტანჯავს ზრუნვაში, ტანჯვაში და მოუსვენებლივ

შრომაში შეაოგებს კი მოასვენებს, განათავისუფლებს  
ყოველს ზრუნვისაგანა.

ჩუქნი წმინდა იაკობი უბრალო გაცი კი არ იყო, რომ  
ჩუქნი არ ვერწმუნეთ იმისაგან დაწერილსა; ჩუქნი გრი-  
გოლ განმანათლებლის გვარიტგან იყო. ზირველათ ეი-  
ზილბამის ქუჩუანაში ცხოვრობდა, მერე დასნება თავი  
ხარისხსა, რომელიც ჰქონდა იქა და ზატვისაგან და წა-  
ვიდა მიწბინ ქალაქს. ახლო მთებში, მალაროებში, განდუ-  
გილ ბერათ შესადგომათა. ვერ გახდა არხიმანდრიტი,  
მერე კვისკობლათ აკურთხეს. მამინ ბევრს არა სწამდა  
და არა სჯეროდა, რომ ან წარღვსა ყოფილიყოს და ან  
სოეს ვიდობანი იყოს საღმე. ადგა და მოიწადინა წმიდა  
იაკობსა არარატის მთაზე ასვლას, მაგრან ვერ შეიძლო.  
ადიოდა, ადიოდა, და ისევ იქი იყო. ძალიან რა დანატა-  
ნჯა ამითი, ბოლოს, ანგელთსმა მოუტანა სოეს ვიდო-  
ბნის ნაწილი და მისცა იმას. ძალიან წმიდად ინახავდა  
წმიდა იაკოფი თავის თავსა და ბევრი სსწაულებიც უბ-  
ჩუქნი. თითონ საწყალი გაცი იყო, ასე, რომ ხალხი მასა  
ხარათ იგდებდა. ერთხელ, ვიდობნის ნაწილი ხელში, გა-  
იარა წმიდა იაკოფმა ერთ წყაროსაკენ, იქ ნახა რომ რა-  
მდენიმე ქალი მსხარათ იგდებს იმას: გატიტვლებულ-  
იყვნენ და იმას არაფრათ არ იგდებდნენ. წმიდა იაკოფი  
ძალიან გაჟავდა ამ საქმესე და იმ საათში დაშტა ის  
წყარო და იმ ქალებს თმები სულ გაუთოთრდათ. ერთხე-  
ლან მიდიოდა წმიდა იაკოფი ერთ კენახის გვერდზე;  
იქ ერთი წყალი იყო განავლები, ჰკითხა მუბაღებს სა-  
ათ არისო წყალში გასასვლები ცხარე. მუბაღებმა დაიწყეს

სიდილი და უთხრეს: ზედ წყალზე გაიარეო, შენ ხო გა-  
 ნდეილი ხარო. წმიდა აკოფიმა გაიხდა თავისი ანაფო-  
 რა, გაძლას წყალზე, დაჯდა ზედ და როგორც ნაკით  
 წყლითგან, ისიც ისე გაჟიდა წყალსა. ნაზირს აიღო ანა-  
 ფორა, დაბერტყა და იმ საათში იქ იმ ადვანს თორმეტი  
 ხურომის ხე გამოჰიდა. გაიარა კიდევ წმიდა აკოფიმა ერთი  
 სხუას ბადის გვერდზე, ჰკითხა მუბაღეებს, რასა სთესვითა;  
 უზანუხეს იმათ, რომ ძეგლსა, დასწევკლას იმან ისინი და  
 უთხრას: გაძეგლეს თქუძნი დათსილიც და დატუღიდაცო.  
 მაშინვე ის ბაღები სულ ერთიანათ ძეგუებით აივსო. ერთ-  
 ხელაც თხუთმეტის წლის მღებიატუ აკოფიმათი მოაწინა  
 და ერთი გუღარიც ალაღვინა ლოტვის თქმითა და მდი-  
 ნარესავით ცრემლით დაღვრიათ. ნიკიის ქალაქს რომ  
 სობორი იყო, წმიდა აკობიც დაესწრა იქა. კოსტან-  
 ტინუბლის ხელმწიფემ იმ სამას თორმეტ მატრიარხებ-  
 ში, მსოფლად წმიდა აკობის მარჯვნივ და მარცხნივ ან-  
 გელოხები დაინასა. მართლს და წმიდა აკოფუს იმ დღი-  
 თგან დაწეობილი რადესაც შესდეს ბერასა ის ანგელო-  
 ხები არა მომდებოდნენ. ერთხელაც წმიდა აკოფი წა-  
 ვიდა ქალაქს. იქაურს გლახებმა რომ შეიტყეს, რომ მო-  
 დისო, იმისაკან მოწყალება უნდოდათ ერთხელათ, ერთი  
 გაჭიმეს გუღარივით დედამიწასე, მეორე წავიდნენ წინ  
 და ფუფი სთხრეს გუღარის დასამარხავათ; წმიდა აკო-  
 ფი წავიდა, იღოცა გვდრისათვის და გაიარა, მეტე რომ  
 გადსანადეს გვდრის თეთრი ჩაჩსავი, ნახეს რომ ის ტყუ-  
 ილი მუღდარი მართლს მამკუდარიყო.

აი ამისთანა გარე იყო წმიდა აკოფი და რასაკერძოდა



იმისი ნათქვამი სიტყვები ტუუილი ან იქნება.

მანლას, რაც ყოფილა ყოფილა, ჩუბნი სათქმელიცო შორს დარჩა; კაი მწერალი არა ხარო, მეტყვიან, საუბარი აგერიანო.... ჭო....

ჩუბნი ღუდლები, მე კიცი დამემღუპებიან, რო წაიკითხვენ ამების იმათზე ლაპარაკს, ის კი არ იციან რომ, მე რო არ დამწერა, ერთ ერთი სხვა ჩემისთანა ხე დასწერდა. უბრალოთ ნუ განრისხდებით, გუილი მონკენებით შეინახეთ, ნუ შეწუხდებით ჩუბნო ღუდლებო. . . . .

ჩუბნო ღუდლებო, ჩუბნც კიციით, რომ თქუბნ ვატვიკუნდა გტეთ და მუდამაც ვატვიკი გვიცია თქუბნთუხ. რა კიცი? რატო გითქვამთ, უარი კი არ გვითქვამს ჩუბნი იმანუდა.... სხვა რაღა უნდა გეკენა ჩუბნი? ესლაც რო ვამბობთ ამებს, ისეე თქუბნთუხ ვამბობთ, თქუბნთუხ სიკეთე გვინდა თუ გაცვიგონებთ. ეს ჩუბნა ვართ რომ ვამბობთ, თორემ სხუას რა ენაღულებ? რათ აიტვიკებს თქუბნთუხ თაგს? თქუბნი რომ სახლი გეწოდესთ, სხუები მოკლენ და ხელებს გაითბობენ ცუცხლზე. ჩუბნები ხართ, ჩუბნი ღუდლები ხართ, იმიტომ გეწვიის გუილი. ხე იციათ, ნათქვამია, რომელი თითი მოიჭრათ, რომ არ გეტყვიანო. კარგები იქნებით, თქუბნც ვატვიკი მოკემატყვიან და ჩუბნი გუილიაც აღადი გეკენებთ; . . . . .

! . . . .

ჩუბნი რა ღაგა გეკენს რათ დარეკისონ? იმათი ღიწსება წმიდა და ვატვიკ სარემი. საქმე ეს არი, რომ ისინიც სხვა კაცებსავით არ უნდა

იუენენ . . . . . ცუდის მოქმედებითა, ან ეკადრება და ან შეჭფურისთ ღუღუას, თორემ ჩუჭნც გიციოთ, რომ მღუღლობა წმიდაა და ულაქო.... ღუთისსეგან მოცუ- მული სქმე ცუდი იქნება?

მანლას, ეს ლაპარაკები დაგასრულოთ. ახლან ცოტაც სხუეს სქმეზე გილაპარაკოთ. მოლაპარაკე იყო, თორემ ამდენი სქმეა სელაპარაკო, რომ მშუჭლელიც დასჭირდე- ბა.— ჰო, ის მინდოდა მეტყო, — ამას წინათ ჩემს შუალს მოცუნან უურნალი გრუნგის შარშანდელი მეოთხთმეტე ნუმერი, ერთიც ამ წლის მეორე ნუმერი. ერთში ეწერს: «ერთის მოქალაქის მოკითხვის წიგნი, » მეორე წიგნში: «იმ მოკითხვის წიგნის პასუხი». ერთი დაუწერია ჩუჭნს მოქალაქე შაქარ მანუშაკიანცს, მეორე ქალაქის ვაჭარს გეო ავეტისოეს.

მასლლას! მე და ჩემმა ღმერთმა, იმათ დაწერილს სი- ცუქს ანა აქუს, ძალიან კარგათ დაუწერიათ; რომ წივიკო- თხე რადა, თავით ბოლომდინ სულ უველას გაიგებ... ჩემ დღეში ან მენახა იმისთანა სქმე. ჩემი შუალი კითხუ- ლობდა და ჩუჭნ სხელში დიდი და პატარა უურს უბდე- ბლით იმას. სწერენ ისინი, რომ «დროება გამოიცივალა, ესელა შაგირდი ოსტატუედ წინ მიდისო, ჰააბათ ესეც წლის მოსვალაო», მართლათაც, რომ ისეა: მე ვინა და წერა ვინა? რა ჩემი სქმეა? ჩემზე უფრო ათასჯერ უკუ- თესნი აჩიან, რატო ისინი ანა სწერენ? ან უთუოთ დროება ანა აქუსთ, ან გუნებაზედ ან აჩიან და ან ერ- თი სხუეს რამ იქნება მისეზი. ახლან, ისინი რა ანა სწე- რენ, ჩუჭნ მანინც ვწეროთ. ხე შედავთ რეგორ ძუკათ

აფასებენ ისინი თავიანთ სწავლას და ცოდნას.

ნეტავი ვინცნაღა იმ მოკითხვის წიგნების დამწერთ,—  
ერთ კაი გუჯიანათ მადლობას ვეტყუდი მე იმათ. ასუ-  
თი საქმეები დაუწერიათ, რომ სულ ერთიანათ გაკვირ-  
ვისთანაც კვითხულობდი, უკვლას მოსწონდა. მე რე რამ-  
დენი სხუა და სხუა კაი საქმეები დაუწერიათ იმათ ჩუტნი-  
თვს და? ის უკვლავური რომ აღსრულეს ჩუტნი ქაღა-  
ჭის ხალხმა, ძალის კარგი იქნება! მაგრამ ჩუტნი ხალხი  
ერთი სხუა ნაინი რომ არის: ვინ იცის, ჩუტნი ჭამებობა-  
გან და თითონ დიდ მოქალაქეობიანებაც ასე ერთსაც  
არ წაიკითხეს ისინი. ამ ნაინათ რომ არიან, აბა რა უნ-  
და გამოვიდეს და იმათ დამწერთაც უბრალოთ რათ და-  
უწერიათ, თუკი დიდი კაცები, მოქალაქე, უსტანაშები და  
ჭამჭრის კაცები არ წაიკითხვენ იმათს. იმისთვის ხო არა  
სწერენ დამწერნი, რომ უბრალოთ ქაღაღდი გააფუჭონ.  
იმიტომაც სწერენ, რომ ხალხმა წაიკითხოს, ჭკუა ისწავლოს,  
საქმე გაიგოს;—მაშ ეგრე ხო არ იქნება? თუ ეგრეა და,  
სულაც რომ არ დაუწერათ უფრო კარგი იქნებოდა,  
(ვინ იცის ახლა რამდენი იტყვის: ვინ ეხუწუ-  
ბოდა იმათ რომ დასწერონ..... საჭმელზე, სასმელზე.....  
ფულის საქმეზე იყოს, გიდეკ ჭო... ოჭ, ძალის საჭიროა  
თუ ქაღაღებაც არ დაუწერათ ჩუტნითვს... იმისთან საქმე-  
ბით მუცელი გაძლება განა)?... მხოლო, თუ შენ კითხუ-  
ბა იცი, შუღი გუეოლება, მიეცე წიგნი შუღს, წაიკითხე.  
შუღმა კითხვა არ იცის, როგორ იქნება რომ თქუტნი  
უბანში ერთერთმა შეხობლის ფაწულმა არ იცოდეს კითხვა.  
იმათ წაიკითხონ, შენც უური უკდე. მოხინდამით ერთთა

საქმე, თორემ ასეთი ადვლია, რომ.....

ყველანი ხომ ნასწავლნი და ჭკვანნი არ გამოხუჯან თაყიანთ დედის მუველიტან; სულ კიოხვიო არის, სწავლით არის, ღაღაწავით არის. მეც: ძმაო ერთი ხელახსანი კაცი ვარ. ცოტადენი კითხვა ვიცი, ცხოველები დიკვენმა მარქარამ მასწავლა ჩემს უმაწვლობაში: მართლად რომ წიგნის ცოდნა კაი რომ უოფილა: ცოტაა თუ ზევრი, წყარაც ვიცი; ავიღე კალამი და როგორც ვღაღაწავობდი, რაც ჭკვამ გამიჭრა ის დაწერე. აი, იცი, რაც შენთან მოღაღაწავეს გინდა უახრად და ზასუხი გინდა მისცე, შენ დაწერე. რა კარგი უოფილა და? ახლა ვიქუათ, რომ ერთთან გინდა იღაღაწავო და შენთან ახლოსაც არის, შენ აზობ, იმასაც ესმის. ახლა გინდა, რომ იმ კაცს ეღაღაწავო, რომელიც რამდენიმე კერსხედ შენგან შორს არის. რაც საღაღაწავო გაქვს აიღე, დაწერე ისე, როგორც ღაღაწავობ და გაუზახუე იმას; ის შეიტყოს რა გინდა. ვიქუათ ერთი კაი საქმე იცი, რაც იცი შენა სოქა, იმას თაც შეიტყეს. კარგი არ იქნება რომ რაც იცი თუ სანარკებლად რომ არის სხეებმაც შეიტყონ? ხო არც შეგიძლიან ყველასთან ილიღუათ იარად და შეატყობინო?... დაწერე ქაღალდზე, ყურნაღში, სხეები წაიკითხვენ და რაც შენ იცი იმას შეიტყობენ; თუ კაი საქმა ხომ რა კარგი, თუ არა და მანც კიდე რას დაწავარებენ.

ავიღე კალამი, ვიფიქრობდი და ვწერდი; მაშ, ყველანი ხო ფილახოფოსნი არ ვიქნებით; დალოცვიღნო, ერთე მეტი ეცოდინება, მეორეს ნაკლები, გუჯს რათა ვაკვადება? ღმერთს სწორე და ბრუნდე ერთათ არ გაუხენია?

სუთი თითი გვაქვს, მაღალ დაბალი არიან, ერთი სხვა მისანი არ არიან. შენ დასწერ, მე წავიკითხავ, მე დაგწერ, შენ წავიკითხავ; წავა და, მე ვინწავლი და შენ ცაკარჯიშდეობი; მითომ რამ გვეკარგება? რაოდენ თანხი ქალაღდი უნდა დაინარჯოს რაღა, მეტი ხო არა არისრა?

დღეს აქამდინ ცაკვირებუელი ვარ ჩუტნს მტოდინარკუბი: იმ ცაკეთებში, ყურნალებში და სხუა და სხუა წიგნებში რომ ისე სხუა ნაირათ სწერენ, რისთვის არის? დმერთს გაძღვეთ თავდებათ, რომ ჩუტნი ჭამქრის კაცი სრულაობით ვერას გაიკებს, თუნდ წავიკითხონ კიდევ. თუ არა და რა გულისთ წავიკითხონ, რატა ას სიტყვოვან ერთს ძლივ გაიკებენ. ის რა ნაირათ არის დაწერილი? ერთი ასე ზიგნიტობითა არის, ასეთი რამეობა დაწერილი, რომ ქუტნის ანკელაზებიც ძლივ გაიკებენ იმ დაწერილებს.

თქუტ დალარვილებო, ასე დაწერეთ, რომ ჩუტნც გავიგოთ; რა იქნება, თქუტნისათ მადლია, ჩუტნც რაოდენ რასმე ვინწავლით, ვამბობდი ხოლმე ჯდრე; ახლავი შარშანდელ წლის ბოლოს ყურნაღ კრუნცში წავიკითხეთ ჩუტნ ქალაქურ ენი დაწერილი; ისე უნდა იყოს დაწერილი ჩუტნთეს; მამ რა თავში ვინლით იმ ღრმადრმათ დაწერილებს? იტყვო, თუ რამდენსამე კარგათ ესმისთ იმ კვარათ დაწერილიო. კარგი, ძალიან კარგი, მაგას ვაბუღს ვარ, მაგრამ ჩუტნ რაღა კენათ? ვინც კითხვა ვიცით, ჩუტნი საკბილ საკითხავი არ გვინდა? ჩუტნ უფრო ბევრი ვართ, თუ ისინი? ვისი ხათი უფრო უნდა შეინახონ? ბევრისა თუ ცოტისა? დმერთიც ბევრის ნათქვამს შეინახენ ხოლმე, აი ამაზე ერთს ახლა

სას გეტუთ. ერთი წამლეულის მტოდნე ჭექიმი, რომე-  
 ლსაც აქეთ იქით ესწავლა თავისი ხელობა, წავიდა სხუა  
 და სხუა წამლეული იუიდა, გაიტანა შეიდანსე, სტოლზე  
 დაწყო და ეძახდა ხაღსს, მოდიოთ, იაფათა ვუიდიო  
 უოკელი სნეულობის წამალსა. ძალიან ბეკრი მუშტარი  
 იშოვა იმ ჭექიმს და დიდი ფუელიც მოატრევა. ერთის  
 თვის შემდეგ იმ შეიდანსე გაიარა ერთმა ნასწავლმა დო-  
 კტორმა. რა გაიგო იმან, რომ ერთი კაცი უოკელ სნეუ-  
 ლობის წამალს ჭეიდიო, მივიდა ახლოს და უთხრა:  
 ძმაო, შე დოკტორი კაცი ვარო, რცი წელიწადი მეტია  
 ვჭექიმოყო, სწორე გითხარო, რაი სავი სნეულობის  
 წამლის მეტი ძლივ ვიციო, ერთი შეხედოთ რამეთუნი მუ-  
 შტარი მოუ, რეკეიო; ვაი შენი ბრალი ქუჭყანავო;  
 დღეში ათი კაციც ძლივ თუ მოვიდესო ჩემთანო, ამა-  
 სთან კი ათასობით გროვდებიანო. რასა იქო. ბატონო,  
 უთხრა დოკტორს ჭექიმს, შეგიძლიანო ისე მიასლოვებოთ  
 მაინცა სოჭუა ქუხაში დღეში რამდენსა კაცმა გაიაროსო.  
 ვინ იცისო, იქნება ათასმდინაც გაიაროსო. იმ ათას კა-  
 ცითგან რამდენი ჭკვიანი და მტოდნე იუოსო, რამოდცა  
 ათიც რომ იუოსო, ისიც ბეკრიანო. მეც მანდა ვარ უფა-  
 ლო დოკტორო, უთხრა იმ წამლეულობის გამოიფოქლმა.  
 იმ ათას კაციტგან, რამოდცა და ათი თქუჭნთან გახლე-  
 ბათ, მეორები კი სულ ჩემთან მოკლენ წამლებისათუ.  
 ესენი უცოდინარნი, მარტივი კაცნი არიან, რა იციან თუ  
 უფალი დოკტორის სხელი სად არის, თუნდ იცოდნენ  
 კოდენა, თქუჭნი კეთილ შობილებს მეტათ მაღალ ფარ-  
 დებითგან დაუწეებთ ხოლმე იმათ ლაპარაკს; ასეთ ლა-

თანურ წამლებას სახელეებს ეუბნებიან, რომ აოკეპ კრთ-  
მანურთზე რომ განიქორწინ, მაინც კიდევ დაავიწყდებო.  
მე კი აქ მსიათ ვარ იმათთვის და არც თქუტუნსაკით გა-  
უჭირებ სოფელ საქმესა, იმათი შესაფერი სიტყვებით გუ-  
უბნები ვეკლავურსათ, ესე მოიქცეთ, ესე მოხმარ-  
ეთ შეიქვი; აი ამის გამო მოდიან ჩემთან  
სიხარულით საკაჭროთაჲ. ჩუტნი საქმეც ესეა. მაშინ, როცა  
დაესაგ უმეტეს ხაზისათვის უნდა ადვილ ქაღალქის ერთ  
დასწორებას, რომ ბეჭდი თუ ცოტა იმათი ნაკლავიანებას  
გასწორებას, ისინი ორმოც და ათის კაცისათვის სწევრენ;  
იმ ორმოც და ათმა ხომ უიმწერდელათაც იციან და  
იციან; იმათ თავიანთ თავათაც შეუძლიან უწამელს  
თავიანთ თავსა, ჭკამი რადათ უნდათ?...

იქნება სთქვან იმ დროს შიგნიტიკურ ენით მწერლებმა,  
რომ ჩუტნი ქაღალქის სომხური ენა ცუდიათ, სულ კული,  
(იქნება) მუდით, გასე მოსებით საკისათ; რა უეათ რომ  
გასე მოსები არის ჩუტნი ენაში, ჩუტნი ენა კი ეს არის  
და, ხე ძირიანათ გერ მოვიჭრით ენას ამის გამო. ნათ-  
ქუამთა, ვეგამა უთხრათ თავის ბატყსათ, ენაცვალსათ  
დედათ შენს მშუტნიერს ფეხებსათ. კარგა არ არი მშუტ-  
ნიერი ვეგვის ფეხები, მაგრამ იმის დედის თქუტუნი  
კი ისე სხანს და... ეს ენაც ჩუტნი ენაა, ჩუტნი გვიყვარ-  
ს. ერთი ძალიან ცუდი შჯლი რომ გუგანდეს, ის უფრო  
გუგანდება თუ სხვის კაი შჯლები? ისეც ჩუტნი; ამოვით,  
ჩუტნი ენა ცუდიათ, მაგრამ რაც უნდა იყოს, ისეც  
ჩუტნი ენა და გვიყვარს კიდევ. მოდი და ნუ გუგანდება;  
არ გიცი მამ რა ენით უნდა კიდეადაცეთ. სხანსუდათ

თუ ფრანტირულათ?..... ამბობენ რაღა.....

მეც და ჩუჭნი ჭამქრის ეველა კაცი ქაღიან და ძაღიან მადღობენი ვიქნებით, იუ ჩუჭნი ნასწავლნიც ჩუჭნი ქაღაქურ სომხურ ენი „დასწურენ რასმე.... რა კარგი იყო და.... გემო ჰირში გვაქეს ჯერადა..ერთი რამ რამ თავით ბოლომდინ გაიგო, ამახე კარგი რა იქნება. ვიცე, შემიტყვი, დასწურენ რამ ჩუჭნს ნასწავლებს ძაღიან უეუართო ჩუჭნი ჭამქრებო, ჩუჭნს ხათის არ გასტყენო. ვინც უნდა იყოს, რაც შეიძლოს ის დაწეროს, ქაღაღდს ნუ დასოგაკს; დასწერთ, წავივიანავო, გავიგანებო, ვიღაპარაკებო, ერთმანერთის მწუხარებას შევიტყობო. ერთი მითხარ, სანამ ჭექიმს ჩუჭნს სატკივარს არ ვეიტყვო, იარებს არ აუხსნით იმათ თქაღ წინ, საითგან შეიძლებს ის ჩუჭნი სატკივრებს წამაღი უყოს? სანამ ჩუჭნს ცოდოს ღუდეღს არ ვეიტყვი, როგორ მოავიტყვებს ჩუჭნი. ესღა ჩუჭნც ბევრი სატკივრები გუჩაქეს, ბევრი ნაკლუეკანება გვაქეს; უთხრათ ერთმანეთს, წიგნით შეგატყობინათ. ერთს ერთი საქმე ეცოდინება, გვასწავლის. მეორეს სხვა რამ ეცოდინება, ისიც გვასწავლის, წავა და ეველას სატკივრები და ნაკლუეკანება ცოტ ცოტა მარჩება, გამთუღდება. მამ რა დაჯდე შინა და სატკივრებს უური დაუგდო, უფრო მოგემატება სატკივარი თუ მოგაკლდება?....

ვიცი ჩუჭნს სიტყუას არ გასტყავთ ჩუჭნო ნასწავლნო და ჩემსავით ცოტადენა წერის მცოდნენო; ამოდენა მე დავწერე, თქუჭნიც თქუჭნი დასწერეთ. იქნება მე ერთი რამ ბრუნდეთ დამეწეროს, სთქვით, რამ შევიტყვოთ და...



განნი ვართ, შეუერთდელათ გაცი იქნება... მე რომ ერთი  
რამ ბრუნდეთ დაგწერო, სხვებმა განა მასუხი არ უნდა  
მამტე?.... მამ როგორ იქნება? როგორც ლანჩავის  
დროს ერთმანეთის მასუხს ვამდევო, ისეც წყარაში უნდა  
მივცეო.

. . . . .  
. . . . .  
. . . . . (\*)

გრ. წინამძღვაროვი.

(\*) იქნება ავტორმა — მთარგმნელმა გვიწინოს, რომ  
ბეჭდი ალბები დაგდებულა შიგა და შიგ, და წერტილი  
აქით ავსებულა. ეს ჩუქნი ბრალი არ არის, ყველა  
ჩუქნი მკითხველი მიხვდება, რა მიხეზითა. ჩუქნი დი  
დადა გვსურდა, რომ სრულებით დაბეჭდილიყო, მაგრამ.....  
მოკალეთ გი ვრაცხთ ჩუქნი თავს, მაღლობა მოკახსენათ  
უფ. გრ. წინამძღვაროვს, ამ ჩინებულის სტატიის თა  
რგმნისათვის, უმეტესად ამისათვის, რომ ასე მდაბიურის,  
უკველათსთვის გასაგონ ენით არის ნათარგმნი.

რედ.

## შესხმა,

თქმული სოფლის ღაღისუურის ამაღლების კვლევასა შინა, დღესა მეორმოცესა, საფლავსა ზედა ღუნენა-მანა-  
ოლის და კაყაუკის თავადის ღვეან ედიშენის-ძის ჩო-  
ლაუკვისასა, გზის აგვისტოსს ჩუად-ს წელსა, მღუდლის  
ინადიონ ედიშენის მიერ.—

ყოვლად უმატივემეუესნო მსმენელნ!

დღეს წმინდამან კვლევასან ტიბიკონისმებრ თვისსა,  
მეორმოცესა ამას დღესა, შემდგომად განსვლისა ამიერ  
სოფლით ღუნენა მანოლის თავადის ღვეანისა, შეპერი-  
ბნა ჩუენ გულ-შტვიგუნული სამღუდელთა გრებანა,  
თვსტომნი და მეგობარნი, ნეტარად ხსენებისათჳს მის-  
ისა, მსგავსად გალობისმებრ სამღვთო მეტეჟეჟისა, ვი-  
თამედ: «ხსენება შანთლისა, ქებათ აღსრულებისთ».   
გარნა რაჲ უნდა ვსთქათ მის-თჳს? რამეჟმან იტჳრთა  
ყოველივე სიმძიმე ამოსა ამას სოფელსა შინა აღსრუ-  
ლებისათჳს კაცობრიობისა ვადისა, და ესრეთ მიის-  
წაფა ზეცად მიმართ მამისა თვისსა, რამეჟლი ტვირად:

«მოკვდიოთ ჩემდა ყოველნი მასკრანნი და ტურთი მძიმენი და მე განგისვენოთ თქუძნ».

ჴეშმარიტად, კაცი ესე, მართლ-მორწმუნე ქრისტიანე და კეთილ-გონიერი მოქალაქე, მოყუარე მამულისა, ერთ-გული კელმწიფისა თჳსისა, სიჭაბუკითვე მხნედ გამოხარულის სამხედროსა ახშარესსა ზედა, უშეშრათ ეგვეთებოდა მტერთა ზედა, დაშკრ და ყოველივე ტურთი მძიმე თავს იღვა; და აწა ქრდა თავი თჳსი აწა რამელსამე სიმძიმესა სანისისა და სიცივისსა, ჴირთა და ბრძოლათა შინა, და ესრეთ აღასრულეს სჯულნი და კანონნი სამოქალაქო და სამხედრონი ვაღისამებრ ვაგობრობისა ბუნებისანი, რომელთა ღირსად შიომღვიმის მან ჰატივი და დიდებამ და სხვათა შორას ერთ-მამულეთა თჳსთა განსხვავებულად გამოხნდნენ ღუაწლნი მისნი და ბრწეინსუდნენ წინაშე თჳდათა ჩუძნთა.—

კაცი ესე, განგრძობასა რომდენისმე წელისსა, განაკებად ველურთა ერთა ვაგვასიის მთისათა: ოსთა, თუშთა, და ფშა, ხევსურთა და კეთილ-გონიერებრივითა რომითა შეცდინებოდა დაწვესას მათსა დამტკიცებისადმი მათისა სჯულსა შინა სამოქალაქოსა, და ქსწავლისადმი მათისა მართლ-მადიდებლობითსა სარწმუნოებასა შინა, რომლისა ღუაწლნი და კუბლნი შინომისანი, დღესაც ყოველგან თჳდათ სახილველსაწიან; და რა მოჴმართა მან სამშობლოსა ადგილსა თჳსისა თელავის ქალაქისასა მართკულად, აქა ადაკუნსა ყოველნივე ერთ-მამულენი თჳსნი. სიხარულითა კეთილ-გონიერებრივითა და მართლ-მისჯულ ებრივითა მშრომველბითა თჳსითა, რომელთა მოკვამდლნი მან ურთი-

ერთან სიმშვიდე და სიუწარული და მით დაგვიტყუა სა-  
უკუნოდ ნეტარად სხენება თვისი, რომელი მოხლოდ მო-  
კუდა ვითარცა კაცი. ვინაღან სიკუდილი არს ჩუქრულე-  
ბივი საზოგადო სვედრი ფოკელთა, გარნა დიდება და  
სახელი მისი ეგების საუკუნოდ.

მან დაუდო კეთილგონიერი წესი და მოქალაქობაჲ.  
ემათაცა თვისთა, რომელნი უგალობდნენ კაცთ მოუწარე-  
ობასა და ღმობიერებასა მისსა. —

ამანვე მოშიშმან უფლისმან აღმართო ტამარი ესე  
ღუთისა და ძეგლად თვისსა ჭეო ესე, რომელსა ეკულებო-  
და შთაბნეკად მას შინა ძეგლათ თვისთა, სედა წერ-  
ტერიოთ: «ესე არს შვე უფლისა და მართალნი შეკლუნან  
მას შინა. ხოლო ნამთნი თვისნი, სიჭაბუკისა ვეგვილოკა-  
ნობითვე შეუწარებული შემტხედრე თვისი და უძვირფასე-  
სნი ძვლნი, აღაუსნა გამსაყოფელთა სიუწარითა უზრუნ-  
ველობისათჳს მათისა ცხოვრებასა შინა, და მასთანვე აღა-  
ზარდნა შვილნი მიშა ქრისტე უფლისასა და ქსნაჲლათ  
შინა, ამისთჳს ვიტყუ, ნეტარ ხარ შენ კაცო, რომელმან  
განაგრძე სამეოტნი წელნი ცხოვრებისა შინისანი ბედთა-  
ეკებიო, და ესრეთ განიგეკე ვითარცა კეთილმან მოღუბა-  
წემან, და გუზურისცა, რათამცა შვლიცა შენი შეუდგეს  
კვალსა შენსა და იუარს მზამკელ კეთილისა მამისა. —

უკეთილ-მსახურესნო! უმჯობეს იქმნებოდა, რათამცა  
დიდებულსა კაცსა ამას, არს მოკვლელ მხრუნველობაჲ  
თვისი, ვითარცა ნაშთა თვისთა, ეგრეთცა ჩუქრნ ერთმან-  
მან უღეთათჳს, და არს დასრუტულითა უდროთა ჯერეთ  
ჭაბუკი ბრწყინვალე იტივარსეგულადი კახეთისა შინა, გარნა,

ვინ განუკარგავს სიკრძალოებს, რომლისათვის იტყვას წინასწარ მეტყველი ოსია: «სადა არს სიკრძალო სსწრტელი შენი». სადა არიან წინაშე არიან ჩუქნი ადამიღან აქამომდე, მდიდრადგან მოწუელით მოსიღისა, ღარიბისა ღასარქედმდე, ვინადგან ვერცა შორფივისა ნობამან და მძლეველმან დიდისა იმპერატორისა ადრიანისამან, ვერცა სიამდიდრემან კრესისამან, ვერცა სიბრძენემან სოლომონისამან, ვერცა ძიკრებამან სამფრანისამან, ვერცა მშუქნიკრებამან იოსებისამან და ვერცაღა ღილქსოქოსთ ღილოსოქობამან არქსტოტელისამან განუკარგავს სიკრძალოებს, და ერთი შემდგომად ღრმად და წვლილად განსჯისა სსაშინელებისათვის სიკრძალოებს, არქსტოტელი წარმოაქვას მს სიტუქათა ამათ: «ყოველთაგან განსჯიფრებულთა ნიკოთა, სიკრძალო არს თუთ შეუდარებელი სსარქელი ნიკოთა: და მაროლადაცა შეუბრალებელსა სიკრძალოსა არს ესმის, არცა ვედრებანი მადრებულთა სეფრელთანი, არცა ოხრანი ქვრივთა და ოხლოთანი, არამედ უწყლოდ მსწრეებს ერთბაშად ყოველთა, შეუეთა და მონათა და არს ღიღის ცელსა მომჭრტელსა, არცა სიტურფეთა ჩხვლათათა, და არცა ყვავილოვნებთა ჭაბუკათათა, რომლისათვის ყოველთა შუქრტ გვმართებს გლოვან და ჭმუნვან სიკრძალოებსათვის შორფისა, განა განუგეშებენ სიტუქანი იონე მანრობელისანი, რომელი იტყვას, «და აღსრცა უთვლემან ღმერთმან ცრემლნი თუღთაგან მათთა». გამოც.

## 24. 4.

და ესრეთ, ბრ წყინვალეო ვნებინავ ნატალიავ! თუმცაღა გმართებსო ტკივილნი და გლოვანი სსუწარელისა და

წაჩინებულის შემტყედრისათვის შენისა, გარნა თანა გაძს სიმტკიცეც ამოხს ამას სოფელსა შინა. სიტყვისებრ სოლომონისა, ვითარმედ, «ამაო ამოხსამა ყოველივე ამოხსნა. » კელ. 1. 2. ვინათგან შემტყედრემან შენთან, შენ ვითარცა კეთილ-გონიერსა თანა შექმნისა თვისსა და შეუ-რკესა სულსა თვისისსა, დაგვიტყუას შჯღნი თხრობი შემა დევისა მზრუნველობისათვის, და თვთ ვითარცა კეთილმან წიკრმან კაცობრიობისაშან, მოქალაქეობასა შინა ამოხსნა ამის სოფლისასა, აღასრუენს რა ყოველივე კალდეულებად თვისი, განიგულა უმჯობესი ზეტად მიმართ, რომლისა სხელი დაშთა ჩუქნ მორის ქებუა, დიდებულ და უკვ-დავთ, ხოლო ქუქნის სქმენი მისნი და კეთილ მოქ-მედებანი განფენილნი და განკრეველებულნი კიდესა ზედა ჩუქნის მზრისასა, ვითარცა შენოდა კეთილმოქმუნესა, ქრისტიანესა ლამზრად აღნთებულნი, ლადადებენ დღეს წინაშე თუალთა ჩუქნთა, და კვლავცა მოგვითხრობენ მისსა დიდებასა და გმირულსა მოღვაწეობასა, ახოვნებასა და ჭაეროვნებასა. ხოლო დღეს ამას შეოჩმოცეს ვითარცა გვისწავიეს წმიდისა მამისა მკაცრისაგან, მტკველსა კეთილსა ანგელოსსა მისსა, ექმნებიან კეთილნი უკუქ სქმენი მისნი, ძღუ-ნად, კეთილ ფიმიამად, სუნად სუნებლად დასაგვეველად წინაშე უფლისა ღუთისა. და შენცა ჰი! იესო ტუბილო ძეო ღუთისაო! ამაღლებულო ზეტად მიმართ მამისაო!, გეკედრებო, შეიკედრო სუთი შემოკედრებულისა შენდა ტაძარსა ამას შენსა მდებარესა, მონისა შენისა თავადის ღეონისა. ამინ,

ს ი ა :

მომავლის 1863 წლის «ცისკაწმედ» კვლევის-მომწვეობა:

ქ. ტფილისში:

- 1 თ. იასე ანდრონიკოვი.  
კონსტანტინე ზუბალაძე.  
თ. დიმიტრი აბხაზი.  
ალექსანდრე ბენიგანოვი.  
თ. ლუკასაბო ჩოლაყაძე.  
დიმიტრი ყიფიანი.  
თ. კვტენ ბებუთაძე.  
კნ. მანანა რაბელისა.  
თ. ილია ჩოლაყაძე.
- 10 სვიმონ ზუბალაძე.  
ქ. თედაშვი.  
კნ. ნატალია ჩოლაყაძისა.

სსჭა და სსჭა ანბავი:

1.—უკსმა. იწადიონ ელიოზოვისა.—2 სია მომავალის  
1863 წლის ცისკარზედ კელის-მოძვერთა.

1 8 6 4 წლის

«ცისკრის» დაბარება შეიძლება ამ სახით:

ტფილისში. ადგილობრივ გა-  
უბზანელად 6 მან დამატებით.  
7 მან.

სსჭა ქვეყნებში გაბზანით, და  
უმატებლივ 7 მან. დამატებით.  
8 მან.

რედაქცია იმყოფება გუგაის, სკუთარს კერესელიძის სახლებში,  
ქ. ტფილისს.

გისცე ჟურნალი დააკლდეს და თავის დროზედ არ მიერთოს, უ-  
მორჩილესად ითხოვს რედაქციას, მაშინვე აცნობოს ამ ადრესით:

«ცისკრის» რედაქციაში ტფილისს.